

mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

I 117 986 1984



98530733,9

COBISS

9

Z nastopom
mešanega
zboru »Rož«
iz Št. Jakoba v Rožu
so se v Katoliškem
domu v Gorici
končali prvi
Koroški dnevi
v naši deželi



MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXVIII - ŠTEVILKA 9

KAZALO

Molčim - torej nisem	121
France Pečnik: Izpostavljeni predalčnik	122
Pod črto	123
Milan: Verujem, pomagaj moji neveri	124
Antigona išče Polineika	125
Pavle Merku: Glinščica?	127
Jelka Cvelbar: Lipa	128
Vladimir Kos: Slap noči pod mesto	128
Pogovor s predsednikom SKA L. Lenčkom	129
Mogoče ne veste, da...	129
Anton Slavič: Barčica po morju plava	130
Gorševte jaslice	130
Antena	132
Izložba oslarj	135
Pod zbiralno lečo: Iz slovenske publicistike	136
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (I. Hergold; F. Bükvič; Z. Piščanc)	138
Ocene: E. Sferco (I. Mrak: Smer in protismer); T. Simčič (P. Zovatto); E. Sferco (M. Bufon ter A. Mermolja in M. Čuk)	140
Miloš Kralj: Opekline in oparine	144

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Za smeh

Zunanja oprema:
Edvard Žerjal

Uredništvo in uprava: 34133
Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193



Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 12.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 600 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tuji valuti).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

ENOTNE MANIFESTACIJE

Prejšnje dni, ko ste nas z vsemi sredstvi vabili na trebensko manifestacijo za dvojezične napise, sem precej razmišljal. Nek občutek nepristnosti me je spremljal pri vsem tem govorjenju in pisanju. Nočem, da bi me slabo razumeli, zato bom razložil. Glejte, jaz bi vsakogar, ki se bori za slovenski napis, legitimiral. In če bi na njegovi osebnosti izkaznici bral poitalijančen priimek, bi mu zabrusil v obraz, da se laže, da mu v resnici ni za slovenski napis, ampak da gotovo zasleduje drugačne cilje. Koliko je še pri nas takih, ki se trkajo na svoja slovenska prsa s poitalijančenim priimkom. Kar ozrite se naokoli! Prav je imel italijanski predavatelj, ko je pred kratkim v Peterlinovi dvorani izjavil, da se mu zdimo Slovenci v Trstu dvoični in hinavski.

Drugo, kar me moti, je zavzetost nekaterih levičarjev za take vseslovenske manifestacije. Spet moram razložiti, da se bomo razumeli. Gotovo nam je dobrodošla in nam je potrebna solidarnost italijanskih demokratov. Toda jaz bi rad občutil to solidarnost ne samo v Trebčah, ampak tudi v Trstu, v mestu, na primer na trgu Unità. Kako naj verjamem in naj zaupam italijanskemu demokratu, kot je na primer Bettino Craxi, tajnik PSI in predsednik vlade, ki je med volilno kampanjo prepovedal slovenski pozdrav na trgu Unità, nato pa ob 30-letnici prihoda Italije v Trst izjavil, da je meja okrog Trsta »krivična«. In noben slovenski ali italijanski socialist v Trstu tega ni obsodil.

Vse to me moti pri skupnih manifestacijah. Imam prav, da dvomim v iskrenost nekaterih, ali ne? Presodite sami! Hvala lepa.

(Podpis)

SPOVEDI IN SPOVEDNIKI

Večkrat sem se že vprašal, zakaj slovenski duhovniki ne objavijo nekaterih

osnovnih podatkov in napotkov za slovenske vernike. Včasih so izdajali enkrat ali dvakrat na leto bilten, zdaj pa že dolgo nič več. Nužen bi bil na primer urnik maš, urnik spovedi ipd. Danes, če nimaš svojega rednega spovednika, skoraj težko najdeš pot v spovednico. Marsikomu, ki bi rad šel k spovedi, je morda v domači vasi nerodno, pa ne ve kam. Sam se v življenju še nisem spovedal v italijanščini in se tudi ne bi rad. Spoznal pa sem, da so v mestu tudi nekateri italijanski duhovniki, ki spovedujejo v slovenščini. Če ne v posebnem biltenu, ali ne bi morda take podatke lahko od časa do časa objavili v Katoliškem glasu?

(Podpis)

KOMEMORACIJE

Dne 21. oktobra so tržaški komunisti v dvorani Cristallo ob 40-letnici Rižarne proslavili svoje padle v Rižarni, ki so prejeli zlato kolajno italijanske republike za zasluge v odporu. Poseben govor je bil posvečen Luigiju Frausinu. Bivša poslanka Bernetičeva pa je posvetila svoj poseg liku Natala Kolariča, za katerega je tudi zahtevala najvišje italijansko vojaško odlikovanje.

Nekaj tednov kasneje so se komunisti slovesno spomnili nekdanjega voditelja Vittoria Vidaliija ob prvi obletnici smrti. Poklonili so se mu tudi Slovenci.

Nekje vmes pa so nekateri v italijanskem tisku pogreli namig o odgovornosti slovenskih partizanov za nemško aretacijo L. Frausina, ki je bil nato umorjen. Govorica se je razvijala in objavljala med kominformisti v času Vidalijevega vodstva, zadevala pa je tudi druge žrtve, med njimi Kolariča.

O tem pa ni bilo besede ne na prvi ne na drugi komemoraciji. Prav bi bilo, da bi se tudi to razčistilo. Vsaj slovenski komunisti naj bi se za to potrudili.

i. r.

dalje na 4. strani ■

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mlajč, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Molčim - torej nisem

Kot veliko stvari, tako ima tudi molk dve plati kolajne. Za celo vrsto situacij velja, da je molk vrlina. Tudi pregovori nas spominjajo, da je govoriti srebro, molčati pa zlato, in da kdor molči, devetim odgovori. Molk pa je, kot vemo, celo moralna zapoved v primerih, ko bi z govorjenjem izdajali zaupane nam tajnosti ter bi s tem sočloveku povzročali krivico, težave ali celo nevarnost.

Druga plat kolajne pa nam pravi, da je govoriti dolžnost ali — če stvar obrnemo — da je molk nekaj negativnega. To velja najprej v svetu etike, kadar bi z molkom dejansko potrjevali laži ali krivične obtožbe. Molk pa je lahko negativen tudi na ravni javnega obveščanja in osveščanja. Če molčimo, ko bi morali javnost seznanjati s podatki, dejstvi in spoznanji, je tak molk v zadnjih posledicah že skoraj enakovreden tatvini, ne glede na nagibe, ki so bili v ozadju.

Kadar pišemo, govorimo, delamo v javnosti in za javnost, smo pogosto pred izbiro, kaj povedati in kaj zamolčati. Številna dejstva zamolčimo iz olike, zadrege ali iz prepričanja, da bi beseda bolj škodovala kot koristila. Predznak našega zadržanja je do tod še vedno pozitiven. Preko tega pa se začinja minus, namreč od meje, kjer so vzroki za molk udobnost, strah, preračunljivost ali še kaj hujšega.

Govoriti oziroma pisati za javnost je ena najodličnejših in hkrati najodgovornejših oblik dela za skupnost. Beseda posreduje informacije, odkriva nepoznane aspekte, vzgaja, poučuje, navdušuje. Pri tem se lahko tudi motimo, zaneseta nas lahko čustvo ali nepoučenost. Važno pa je, da smo vsaj in bona fide.

O laži na tem mestu ne bomo govorili. Kot negacija resnice nas zanima le, da ugotavljamo, kje na meji med njima je tisti molk, ki ga označujemo za negativnega. Pomagamo si lahko z

banalno primerjavo. Za potnika na postaji je praktično vseeno, če ga zavestno usmerimo na napačni peron ali pa če mu NE POVEMO, da vlak, proti kateremu stopa, ne bo odpeljal v njegovo smer. V obeh primerih bo potnik zamudil vlak. To nas torej opozarja, kako je molk lahko včasih zelo bližnji sorodnik laži.

Zanimivo bi bilo kdaj podrobneje analizirati, kako je v našem zamejskem javnem pisanju in govorjenju s tistim molkom, ki je po naši tezi negativen in torej škodljiv. Kateri so naši tabuji in zakaj jih gojimo? Kako si upamo v javnost z besedo, če vemo, da je pohabljena? In smo res brez krivde, če molčimo v trdnem zasebnem prepričanju, da je to za našo skupnost koristno? Kdo bo poravnal škodo, če se pokaže, da je bilo prepričanje zmotno? Kdo ima sploh pravico presojeti, kaj sme in kaj ne sme v javnost? Zakaj se ne umaknemo, ko spoznamo, da bi sicer radi povedali vse, a si tega ne upamo? Ta vprašanja pa so šele za začetek.

Mogoče bi bilo koristno, da bi kdo začel sestavljati »banko zamolčanih resnic«. Po možnosti brez predsodkov in polemik: na trezno, na suho, kot bi sestavljali seznam sezonskih boleznih ali pa najobičajnejših vzrokov za prometne nezgode. Namen bi moral biti torej ustvarjalen: posvetiti v precej neraziskani in temačni kot naše stvarnosti in se potem pomeniti, kako ga prevetriti in razkužiti. Vabimo vse dobronamerne bralce, da se odzovejo s svojimi mislimi o tem problemu. Prepričani smo, da bi lahko zbrali dragocene namige, na njih osnovi pa bi lahko začeli s temeljito diskusijo, ki naj bi vnesla nekaj zdravilnega kisika v ta naš svet čudnih tišin, sumljivih tišin ob istočasni inflaciji že stokrat prežvečenih fraz in parol, ki jim niti avtorji ne verjamejo več. Poskusimo, mogoče pa smo na sledi »neznanemu bacilu«, za katerega sploh še ne vemo, koliko škode je že povzročil duhovnemu zdravju naše skupnosti!

Izpostavljeni predalčnik

Kdor živi v velikem bloku ali tudi v majhni hišici na robu mesta, najbrž ne ve, kdo ali kaj je izpostavljeni predalčnik. Po pravici, marsikdo niti navadnih skrinjic za pošto ne pozna prav. Pa saj tudi niso tako navadne, kot se zdi na prvi pogled. Te, ki so v bloku pritrjene v nekaj vrstah na steno pri vhodu, zaživijo samo ponoči, ko ni v njih ponavadi niti ene kartice več. Tedaj klepečejo in se prepirajo in sploh zganjajo tak hrušč kot pijanci, ki se po polnoči vračajo z Vesele jeseni.

»Ti, kaj me pa zmerjaš... Ti že pokažem, kdo je pijan...«

»A? Ti si meni rekel, da sem lena mrha! Jaz pa ves čas niti muksnil nisem, da veš...«

»Oba sta neumna cepca! Kaj pa zapravljata denar za pijačo. In najbrž sta še razbijala... Potem bo pa joj, ko bodo začela prihajati modra pisma s povratnico, kaj!«

»Slišiš...«

»Tu notri v veži mora biti kdo... Prižgi luč, da bom videl; razbijem mu...!«

»Hoho! Kar tako bomo razbijali...«

»Slišiš, greva naprej... Kdo pa pravi, da morajo biti ravno bele miši... lahko vidiš tudi govoreče skrinjice za pošto...«

Neumnost, bo rekel kdo, saj so skrinjice vendar čisto prazne, pa tudi sicer... Pa niso, niso prazne, v tem je ravno stvar. Le boljše poglejte pisma in kartice in časopise: v usakem manjka vsaj kakšna črka, da o vejicah ne govorimo, ponekod pa so izginile kar cele besede in stavki. Pa tisto, kar bi se dalo prebrati med vrsticami...? Torej vidite: vse to ostane v skrinjici. Včasih kakšna beseda sama pade ven, drugič spet mora pismo, ki je prišlo v novo ujetništvo, plačati odkupnino, če se hoče izmazati in priti naslovniku v roke...

Izpostavljeni predalčnik je najprej visel na zidu samotne hiše ob cesti, kjer so hodili mimo ljudje s hribov in od časa do časa brskali po njem. Bal se je njihovih grobih rok, toda še bolj se je bal domačih otrok, da se ne bi kateri domislil in začel praskati po njem; bil je prekrasne, sijočee rumene barve in kadar se je med dežjem pogledal v lužo pod seboj, je zmeraj z začudenjem rekel:

»Glej, glej, saj sije sonce! Pa hkrati tako lije... No, saj rečem, to vreme je zmeraj bolj

čudno...!« Bil je res skromen in se je delal, kot da ne ve, da se sam tako blešči.

V resnici pa je hotel pobegniti. Če je kot sonce, je čutil sveto dolžnost, da ne ostane samo pri tej hiši, kjer ga niti ne znajo prav ceniti, ampak da se poda po svetu... Ponoči, ko so vsi spali, se je začel na vse pretege zvijati in tako je kmalu dosegel, da se omet, v katerem je bil ukleščen, ni več bal hudega pogleda gospodarja, temveč je zmeraj bolj veselo odpadal...

»Tega rumenega vruga pa naj premestijo... zaradi mene tja na smreko...« Tako je bila njegova usoda odločena.

Že res, da mu je bilo v zadoščenje, ko ptice ponoči niso mogle zatisniti oči in so se zmeraj znova oglašale, ker se jim je zdelo, da pravkar vzhaja sonce, toda zdaj je vendar visel na čisto navadni smreki in še to na enem samem žeblju. »Nič zato, pravijo, da je tudi samota dobra...« se je skušal potolažiti. »Tako se bom najlažje poglobil vase, razmišljal o svojem poslanstvu...« O kakšnem potovanju pa seveda ni bilo niti govora.

Kot je sklenil, se je začel poglobljati vase, se pravi brati vse, kar je prišlo vanj. Medtem pa so se gozdni prebivalci zmeraj bolj zagrizeno menili o tem, da bi ga bilo treba kako... no, ne ravno uničiti, ampak če bi padel v potok, ki je tekel dva koraka stran, bi bilo tudi dobro.

»Škoda, da je medved že odšel iz teh krajev, on bi ga zgrabil in odtrgal...«

Potem se je ojunačila neka vrana in šavsnila po pločevini — toliko, da si ni zlomila kljuna. Pa tudi predalčnik je zajavkal. Doslej je molčal, ker je videl, da ga imajo za sonce, se je delal, kakor bi bil zares tako visoko — kako bi torej mogel govoriti z njimi? Zato so zdaj vsi mislili, da je bila smreka.

»Sestra, kaj pa ječiš? Ali te potok spet izpodjeda?«

Toda velika smreka ni odgovorila. Nenadoma se ji je posvetilo, kako bi lahko pomagala vsem in sebi. Bila je dovolj visoko, da je lahko opazovala, kako pousod, daleč in blizu, rjavijo kupi pločevine... zdaj pa je videla, kako je vrana odluščila košček rumenega laka z njenega vsiljivega podnajemnika... Ko je kak dan zatem začelo deževati, je razmaknila svoje mo-

gočne veje na severni strani, da ni bil predalčnik nič več v prijetnem zavetju, ampak je padalo naravnost po njem, pa še z neke veje se je cedilo kakor iz preluknjane žlebca. Od strahu in bolečin je vdrugo zaječal, vendar tega med besnenjem vetra in dežja ni nihče slišal.

Kmalu je začel rjaveti. Najprej samo na mestu, kjer ga je kljunila vrana, potem pa je šlo naprej kakor rak. Nekaj časa je zaradi tega čisto izgubil tek: tudi ključavnica pri stranskih vratih, kjer mu je poštar dajal jesti, je bila zarjavela in je zlepa ni bilo mogoče odpreti...

Sicer se je pa ravno zdaj vsega tega, namreč poglabljanja vase in podobnih neumnosti, naveličal, vsa pisma je že znal na pamet, z gotovostjo bi lahko celo prerokoval, kaj bo teta odpisala ali kakšen račun bodo dobili Golobovi. »Ljudje so tako plitki...!« je rekel polglasno. »Pri nas krompir letos dobro kaže, kaj pa pri vas.' Lepo vas prosim, ali je to vredno pisati? Jaz, ki bi bil skoraj obšel ves svet, pa rajši molčim... Ampak naposled je le preveč! Tudi meni lahko enkrat prekipi...«

»No, no,« ga je skušala pomiriti smreka. Zdaj ni bila več jezna nanj. »Glej, ti si meni priza-dejal veliko bolečin, ampak zdaj, ko se me tako oklepaš, se mi zdi, kakor da si moj otrok...« Toda staremu, zarjavelemu predalčniku ni bilo ničesar po volji — le da si smreki ni upal ugovarjati. Samo spačil je škrbusta usta, tisto odprtino, kamor so hribovski metali pošto za naprej... In ravno zdaj je imel tam nekaj takega, kar se mu je zdelo potrebno izpljuniti.

»Ta gospodična, ta frklja, zakaj pa piše dve-ma mulcama, a? Ali hoče imeti oba za norca...«

Tako je šlo iz dneva v dan. Predalčnik je rjavel in postajal zmeraj bolj siten, dasiravno je sam mislil, da je postal samo veliko modrejši. Ker je spregledal vso človeško neumnost. Pa ker se je odpovedal temu, da bi bil sonce.

V gozdu ni bilo nikogar več, ki mu ne bi bilo treba tega vsaj dvakrat poslušati. Smreke so se začeli vsi na daleč izogibati in reva si je začela želeči, da bi se uresničile strašne sanje, ki se jih je nekoč — že samih sanj! — tako bala. Predalčniku pa vendar ni mogla ukazati, naj bo tiho, zares ga je vzljubila, kot bi bil njen edini pravi otrok...

»Če bi hotel,« je spet začel predalčnik škripajoče nekega jutra, »če bi hotel, ha! Povem vam, lahko bi bil tudi pisatelj... Da, da, nič se ne čudite. Ampak nočem. Rajši pošteno opravljam svojo službo kot poštni delavec. Pisatelj, ha!! Jaz vam zastoj razkrivam človeško neumnost...«

Tedaj je začutil, kako je smreka po vsem mogočnem telesu zadrhtela v enem samem krču.

»Kaj pa je?« je prestrašeno javknil.

»Vidim ga, ko prihaja...«

»Kdo...? Kdo!« je postal nestrpen. Lahko bi prišli tudi ponj, iz poštnega centra... Ah, tedaj bi se začelo novo življenje, tam bi mu zacelili te rjaveče rane in ga na novo prebarvali in ko bi šel mimo skrinjic, bi slišal: »Glejte, kakšen lepoteč...«

»Pernjakov Tinč,« je slednjič odvrnila smreka, z nekam čudnim, kakor zasanjanim glasom.

»Ah...!« je od razočaranja zastokal predalčnik. »Ta trdobačnik, ki pisma niti prav napisati ne zna, kaj šele, da bi kaj pametnega povedal...«

»Sekiro pa žago nese,« je nadaljevala smreka z istim glasom, kakor bi sploh ne slišala predalčnikovega norčevanja. »Včeraj si me je ogledal...«

»Kaj praviš...! Saj vendar ne bo...«

»Prav mene pride podret,« je z mirno gotovostjo odvrnila smreka.

»Ne, ne... Ampak, če bi bilo res, potem se mu maščuj, padi nanj!«

— pod črto - pod črto —

DVOJNA MERA PRIMORSKEGA DNEVNIKA

Primorski dnevnik je v začetku novembra začel alarmistično kampanjo o uporabi slovenščine na tržaški pokrajinski upravi. Po informacijah, ki jih je prejel, naj bi v bodoče ta pokrajinska uprava ne sprejemala več dopisov v slovenščini. Tako naj bi bil sklenil pokrajinski odbor.

Dr. Zorko Harej, odbornik za kulturo pri pokrajinski upravi, je zanikal, da bi bil to sklep pokrajinskega odbora. Primorski dnevnik je Harejeva pojasnila registriral in nadaljeval polemiko. Konč-

no pa je 8. novembra objavil dve pismi, ki sta zanikali, da bi pokrajinski odbor kdaj sklepal o prepovedi uporabe slovenščine v dopisih, naslovljenih na pokrajino. Pismi sta napisala pokrajinski predsednik Marchio in odbornik za kulturo Harej.

Primorski dnevnik je seveda obe pismi komentiral. Iz komentarja pa stopa na dan »slovenski« kompleks urednika. Medtem ko se namreč zahvaljuje za pojasnila predsedniku Marchiu, ki je med drugim tudi odgovorni urednik tednika La voce libera, zloglasnega protislovenskega glasila Liste za Trst, se ponovno

zaletava v slovenskega odbornika Hareja.

Očitno je dr. Harej kriv samo enega greha: da je bil izvoljen na listi Slovenske skupnosti. Če bi bil izvoljen na listi PSI kakor nekdanji občinski odbornik Jagodic, bi bilo vse drugače in bi bil vse bolj »prijateljsko« obravnavan.

Živio Slovenci, je pravil moj nono. Ubogi nono! Danes bi gotovo volil Slovensko skupnost. Bil je naiven, sentimentalni Slovenec — idealist. A umrl je med vojno, zato ni mogel vedeti, hvala Bogu, kaj je slovenska majhnost.

KO

Verujem, pomagaj moji neveri

— Tesnoba pričakovanja je trkala na vrata mojega srca.

Poslal sem vero, da je odprla:
na pragu je bil Bog življenja, ki ne mine;
Bog ljubezni, ki ne reče: Dosti je!

Dragega gosta sem sprejel z velikim veseljem
in skupaj sva začela praznovati srečanje:

— Moja moč in moja pesem je
Gospod,
rešitelj mi je postal.

Vera je milost — dar svetega Duha.
Človeku vrača podobo pred prvim grehom.

Sedanji svet vera ne zanima. Pomilovalno se nasmehe, ko sliši: vera? Bog? Jezus Kristus? maša? Kaj me to briga. To je za stare ženice in otroke. Mene zanimajo čisto druge stvari. Tako se človek vedno bolj zapira vase. Zanima ga samo to, kar koristi in ne vidi več potrebe bratov in sester ob sebi. Včasih se zdi, da se vračamo nazaj v temačni kaos pred prvimi besedami: Bodi zemlja, svetloba, človek, ljubezen. Polni smo praznih besed, ki ne dajejo nobenega upanja, da bo boljše. Strašna je človekova beseda v atomskih izstrelkih vzhoda in zahoda, v političnih procesih in umorih, v lačnih otrocih Etiopije in drugih afriških deželah, v rasni, ideološki in narodni nestrpnosti. Človek še vedno vpije po odrešujočem zdravilu.

Potreben je Bog, ki notranje spreminja človeka. Šele novi človek lahko gradi novi svet. Bog je, ki prinaša

človeku dar vere, da živi veselo vest odrešenja: Kristusov evangelij. Božja beseda je edina, ki človeku odpira nove možnosti, prinaša novo upanje.

Sveto pismo človeka ne vara.

— Boga ni nikoli nihče videl; ako se med seboj ljubimo, je Bog v nas, govori apostol Janez.

Bog ni daleč, ker je on tisti, ki prinaša življenje. Človek veruje Bogu, ki se ne more motiti, ker je resnica sama. Po njem prihaja beseda odrešenja: Vsakdo, ki veruje, da je Jezus - Kristus, je rojen iz Boga ...

Bog je Oče. Začetek in konec vsega. Svojega Sina je poslal na svet, da pridruži svoji (božji) naravi vse človeštvo; v Sinu je obenem razodetje človekove veličine. V Bogu vidimo resnico in smisel vsega vesoljstva.

Bog je Sin Jezus Kristus, ki je stopil v zgodovino kot človek. Njegov evangelij je vodilo in zgled našemu življenju.

Bog je vedno navzoč v življenju sveta. Srečamo ga povsod: v nas in zunaj nas. V preteklosti in prihodnosti. V biti in delovanju človeka: Kdor ne ljubi, Boga ne pozna, zakaj Bog je ljubezen.

Naša vera mora biti dejavna. Resna in ponosna. Imeti mora moč, da spreminja nas in svet. Pred vsemogočnim Gospodom, Stvarnikom nebes in zemlje, vzkliknimo iz hvaležnega in ponižnega srca: Verujem, Gospod, pomagaj moji neveri!

MILAN

Izpostavljeni predalčnik

»Da, padla bom...« Tih, morda poslednjič, je zašumel veter v njenih vrhnjih vejah in odnesel drugi del odgovora...

Nenadna ostru bolečina, rjovenje motorne žage, potem na drugi strani velike rane od sekire; pada, pada in se v zraku previja in kakor bi se z zadnjimi močmi odgnala od druge smreke, se zruši na to stran... Prav na predalčnik. In zdi se, kakor bi ta v zadnjih hreščajih izdaval:

»Zakaj...? Zakaj mene, ki sem ti hotel dobro, ki sem ti odprl oči?« In veje so zahreščale v odgovor:

»Da se slednjič naužijem tišine, se otremem tvojih marenj!«

Moža, ki je še utegnil toliko odskočiti, da si je rešil glavo, je ujelo za nogo... Nekaj časa je preklinjal in robantil, nazadnje pa se je toliko umiril, ko so ga rešili, da je rekel:

»Ja, menda sem si sam kriv... Tega spaka za pošto bi moral prej sneti. Zdaj pa poglejte, kakšen je... Pa kaj bi; saj ni bilo nikoli nič pametnega v njem.«

Predalčnik pa je na to, kakor se za kup zmečkane pločevine spodobi, samo škripajoče zavzdihnil.

Antigona išče Polineika

Molk

kot da je tu razklan

— a krik,

rešni krik,

ne more nikamor.

(Stanko Majcen - Kočevski rog)

Plimovanje svobode izražanja in tajinstvenih računov v Sloveniji je zadnje mesece na stežaj odprlo voljne strani papirja polemiki in kritičnemu razčiščenju kočljivih vprašanj.

Zadnja številka študentskih Problemov dokumentira omejevalne posege oblasti pri Pavlihi, Teleksu, Radiu Študent in drugje. Po drugi strani pa se tiskajo knjige o Golem otoku, o dachauskih procesih in podobnem. Časopisi in revije se pogumno spuščajo na »tabu teme«.

Velik odmev imajo članki in pisma v Književnih listih, četrtkovni prilogi ljubljanskega Dela, ki jih je sprožil 6. septembra Josip Vidmar z gloslo Naša nova svetnika. Spravil se je na Edvarda Kocbeka in Vitomila Zupana ter ju skušal umetniško, predvsem pa politično in človeško povsem izničiti in umazati.

Sprostil se je val odmevov, ki se dotikajo komunističnega nastopanja in vloge krščanskih socialistov med NOB, Dolomitske izjave, protivrskega Vidmarjevega merjenja umetniških stvari-ter in stvarnosti sploh, nalog sodobnega zgodovinopisja.

Pri Vidmarju in v odmevih neizbežno priplava na dan vprašanje množičnih pokolov domobrancev in drugih protikomunistov maja in junija 1945.

»Tako dolgo se ne bomo znebili preganjave in mōre, dokler javno ne priznamo svoje krivde, svoje velike krivde. Brez tega dejanja Slovenci nikoli ne bomo stopili v čisto in jasno ozračje prihodnosti.« Tako je zapisal E. Kocbek v intervjuju pisatelju Borisu Pahorju ob svoji 70-letnici.

Mora, ki bremeni slovensko dušo zaradi strašnega zločina, se kaže tudi v sedanjih časopisnih prispevkih, ki so pač odraz odrinjenega, a globoko razpredenega čutenja.

Vidmar v svojem članku odreka Kocbeku resnično prizadetost ob posameznih likvidacijah in množičnih pokolih. Spomenko Hribar, o kateri se berejo le namigi, da se je tega vprašanja dotaknila v zborniku, ki je bil zato prepovedan, označuje kot »zelo glasno pravičnico«.

Svoj odnos do »pomora belogardistov in drugih v Kočevskem rogu«, do »roških žrtev« pa tako popiše: »Pred leti sem nekje na Kitajskem v spremstvu tolmača obiskal pokopališče grobnice padlih kitajskih revolucionarjev, ki me je resnično pretresla s svojo strahotno razsežnostjo. Koliko pa jih je padlo na protirevolucionarni strani, sem ga naposled vprašal. Še veliko več, mi je lakonično odgovoril. In kje leže oni, sem spet vprašal. Odgovoril mi je z začudenim pogledom in samo odmahnil z roko. To je bilo vse.« (Delo, 6. septembra 1984)

Literarni kritik Andrej Inkret je na to pripomnil: »Namigovanje je samo namigovanje. O dogodkih ob in po podpisu Dolomitske izjave še zmerom ne vemo vseh dejstev. Tako rekoč nič ne vemo o likvidaciji domobrancev na Rogu, razen pač tisto malo, kar je v tržaškem intervjuju povedal Kocbek, pred njim pa v svoji Ukani (in seveda na svoj način) Tone Svetina in Franci Strle v knjigi Veliki finale na Koroškem. Zato mislim, da bi bilo edino smotrno in v izogib vsakršnim mistifikacijam, če bi se Josip Vidmar kot predsednik medvojne in povojne OF zavzel za to, da bi odprli njene in partijske arhive ter objavili fundamentalne dokumente o vsem tem.« (Delo, 27. sept. 1984)

Karel Brišnik pa je zapisal: »Z opisom obiska 'pokopališča grobnice strahotnih razsežnosti' na Kitajskem je Vidmar na neki način res učinkovito onemogočil vsakršne nadaljnje 'moralne muke' zaradi 'pomora belogardistov in drugih v Kočevskem Rogu', ki bi jih še utegnil imeti kdo na Slovenskem. Ob stoinstomilijonskih množicah Kitajcev je celotna množica Slovencev zanemarljiva, koliko bolj pa šele njen manjši, davni preminuli nevredni del. Če na tako mišljenje v teh stvareh pristaneš, logičnega ugovora ni. Vendar pa zame

ostaja v gesti človeka, ki ob (večji ali manjši) množici grobov padlih (ali pomorjenih) rojakov 'odmahne z roko in je to vse', nekaj neizrekljivo srhljivega. Imam pač preživo v zavesti Antigono in Krst pri Savici.« (Delo, 11. okt. 1984)

Zgodovinar dr. Dušan Biber je ob polemiki izrazil mnenje, da se vprašanje pokolov izrablja v boju za oblast pri nas in v mednarodnem merilu. »Mimogrede« pa pove, da dokumentov o obravnavanem problemu v jugoslovanskih arhivih ni najti, in navede podatke ter najnovejše tuje publikacije o »celovski zaroti«. Pisec postavlja pokole v okvir vojne nevarnosti (a smrt je kosila še v naslednjih letih, skoraj redno pa je nastopala ob »vojaško nepotrebem« mučenju...): »Določeno število ujetnikov s Turjaka je bilo jeseni 1943 ob prodoru nemških čet na osnovi sumarne kolektivne sodbe ustreljenih pri Ribnici, da ne bi prišli sovražniku v roke in nadaljevali boja na okupatorjevi strani. Po analogiji lahko sklepamo, da so bili podobni in bolj množični, izredno ostri, v retrospektivi vsekakor srhljivi in zgolj (za sedaj) etično vrednoteni ukrepi sprejeti pod grožnjo neposredne vojne nevarnosti. V tržaški krizi je grozil oborožen spopad z zahodnimi zavezniki. Prav njim so kvizlinške čete različnega porekla ponujale svoje usluge v nadaljevanju, oz. v bodoči vojni. Mir je tedaj dobesedno visel na nitki. Na umik jugoslovanskih čet iz Koroške je treba gledati tudi s strateškega vidika, v izogibo istočasnemu možnemu spopadu na dveh frontah.« (Delo, 18. oktobra 1984)

O odgovornosti za izročanje domobrancev in o njihovi usodi je na podlagi angleških dokumentov pisal dr. Biber že pred leti v hrvaščini. Zdaj je to Sobotna priloga Dela objavila 3. in 10. novembra z značilno pripombo, da je razprava prvič izšla »še za časa Titovega življenja«.

Ivo Žajdela je dr. Bibru očital, da zastopa stališče, da še ni pravi čas za osvetlitev dogajanj v bližnji preteklosti, in pravi: »Ker se o poboju domobrancev med ljudmi po Sloveniji veliko govori, piše (v okviru Slovenije) pa nič,

pač zagrabiš tisto, kar ti je dostopno. Na žalost je to v tem primeru literatura, ki je napisana 'onstran velike luže', a vendarle (kot sem slišal) v precejšnjem številu izvodov kroži po Sloveniji. Mislim predvsem na dve novejši 'propagandistični publikaciji': Tomaž Kovač: 'V Rogu ležimo pobiti' in Matjaž Klepec: 'Teharje so tlakovane z našo krvjo', ki sta zbir pričevanj pobeglih (in tako preživelih) s poti na morišča pa tudi z morišč samih! Obe sta po načinu opisovanja, kar je samoumevno, močno čustveni in, predvsem v predgovoru, ideološko obarvani. Če imata značaj 'propagandizma', naj presodijo drugi, ki pač brez etiket ne morejo, skoraj bi lahko dejal, eksistirati.« (Delo, 25. okt. 1984)

Nekdanja vodička v Muzeju ljudske revolucije Frančiška Buttolo pa je v isti številki razmišljala: »Povedala sem otrokom, da gre sicer za tisoče, da pa bi, če bi bilo treba, slovenska avantgarda, samo zato, da bi dobili v roke — nekoč v prihodnosti — oblast delavci in kmetje, odstranila kateregakoli ali pa kar vse nevarne ljudi, pa čeprav — ko so me otroci vprašali, če morda tudi vse — pa čeprav vse izdajalske Slovence, ki bi se uprli in postali fašisti. Na vprašanje, ali je mogoče, da so bile cele množice po uradnem koncu vojne pobite za ideale, ki sta jih razglašala Marx in Engels, sem skoraj ved-

no odgovorila, da bo o tem pisala zgodovina in da so oni še premajhni. (...) Nekoč je bilo ... iztrgani iz konteksta, so dogodki nerazumljivi, skoraj vsi Slovenci, ki so prisegli Hitlerju, so morali umreti, ni pa bilo treba umreti vsem Nemcem, ki so mu kdaj zvesto služili, nasprotno, marsikateri naš delavec in kmet se je po vojni zaposlil pri takem Nemcu — in hvaležni smo mu za njegove devize, namreč Nemcu, ne le delavcu in kmetu. Ampak Nemcev ne ogrožajo slovenski emigranti — kakor nas!« (Delo, 25. okt. 1984)

Po vsem tem je jasno, mirno in odločno stališče zavzel še verski tednik Družina, ki v tehtni rubriki Naš komentar med drugim pravi 11. novembra 1984:

»Spoštovanje do rajnih in skrb zanje je globoko vsidrana tudi v našo slovensko zavest. O tem pričujejo naša pokopališča, navada, da verni radi dajejo za maše za svoje rajne, pa tudi številni spomeniki padlih borcev in talcev. In prav je tako. Vendar se zdi, da je v zvezi s tem v naši slovenski deželi nekaj narobe. V zadnjem času je tudi v javnosti vedno več spraševanja, kako je bilo z žrtvami slovenskih fantov po končani vojni, ki ležijo v globinah Kočevskega Roga, okoli Pleterij in drugod. Njih grobovi so že desetletja pozabljeni. Ne glede na njihovo zadržanje med zadnjo vojno najbrž zaslužijo dostojno

mesto počitka in spomin; umrli so brez sodno dokazane krivde, kar se upira človeškemu čutu. Ali ni prišel čas, da se spomnimo tudi teh žrtev brez očitkov, brez sovraštva v duhu prave kulture in prepričanju, da se kaj takega med nami ne sme nikoli več ponoviti.

Še posebej je prav, da se teh kakor tudi vseh drugih žrtev spominja Cerkev v svojih molitvah. Kristus nas kristjane posebej kliče, da si prizadevamo za spravo in mir tako med živimi kot med mrtvimi. Morda bo kdo rekel, da je to nepotrebno obujanje duhov preteklosti. Toda ta preteklost je še v nas, kakor pravi pesnik Vladimir Truhlar: "Nič ni prešlo. Vse je dokončno zajeto v tvojo bit." Poravnati moramo preteklost, če hočemo pravo razumevanje v sedanosti in zagotovilo mirne prihodnosti.

Ali smo sposobni iskrene sprave in odpuščanja, kar naj bi se na zunaj pokazalo tudi v primernem obeležju vseh padlih žrtev? K temu nas neprestano kliče naša krščanska zavest, k temu nas spodbuja tudi potreba edinosti v sedanosti ter strah pred grozečo prihodnostjo. Sovraštvo nikdar ne gradi, ampak podira. Zato je naloga vseh dobromislečnih ljudi, da si prizadevajo za medsebojno razumevanje in spoštovanje.«

Na to je najprej odgovoril Milan Meden v Ljubljanskem dnevniku (8. nov.

Trinajsti literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi poljubne vsebine.
2. Rokopis je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1984. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebul, pesnik Albert Miklavc, pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa, Ester Sferco in odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:	
prva nagrada	150.000 lir
druga nagrada	100.000 lir
tretja nagrada	50.000 lir
za ciklus pesmi:	
prva nagrada	100.000 lir

druga nagrada 50.000 lir
tretja nagrada 30.000 lir

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1985. Objavljena bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerne za objavo.

Glinščica?

Zgodovinski viri prinašajo samo neslovensko ime 1446 **Rosanda**, 1687 **Losandra**, 1799 **Rosandra** in še nekaj pisnih variant teh treh imenskih oblik. Jezikoslovci so v škripcih, kako bi to ime razlagali in kateri teh pisnih oblik bi priznali prednost. Vsekakor imamo opraviti s pred-slovenskim in po vsej verjetnosti tudi s predlatinskim imenom. S tem se moramo pač zadovoljiti.

Kaj pa slovensko ime? Prvi slovenski zemljevid, Kozlerjev iz l. 1853, ne prinaša tega potoka in njegovega imena. Poslej beremo povsod (?) **Glinščica**. In v ti obliki se ime pojavlja v naših časopisih (vedno? povsod?). Bolunčani, Dolinčani, Jezerani, Zatrežani in Botačarji pravijo po domače **Klinšca**. Kakor hitro doseže Gornji konec, menja ime in postane **Potok** (prim. ledinsko ime **Nä petuóce**). V nekaterih virih beremo tretje ime: **Tržaška reka**.

Pri potočnem imenu se moramo obvezno zatekati k Bez-lajevim **Slovenskim vodnim imenom**, da tam iščemo razlago. In tu lahko ugotovimo, da razlaga Bez-laj posebej ime **Glinščica** (SVI I 177 pod geslom 'Glina') in ime **Klinšca**, **Klinčica** (SVI I 260 pod geslom 'Klinca'), ne da bi se zavedel, da gre za isti potok. Pri kabinetnem specialistu se nika ne čudimo takemu incidentu. **Glinščico** izvaja Bez-laj iz apelativa **glína**, **Klinšco** pa iz apelativa **klin**.

Nam je takoj jasno, da stojimo pred enim samim imenom, ki se je nekoč (kdaj?) iz neznanih, a z lahkoto ugotovljivih razlogov izmaličil. Katero ime je pravo in prvo? Ni dvoma: pravo in prvo je **Klinčica**, ki ga potok dolguje dejstvu, da se zagotdi v ozko skalnato dolino, v kateri je

lahko glina le redki gost, če jo potok morda prinaša s seboj z beške planote, kjer izvira. Z nastopom moderne vokalne redukcije sredi XIV. stoletja izgine nenaglašeni **i** (**Klinčica-Klinčca**) in **č** se v novi imenski obliki prilagodi v **š**, saj je nemogoče tekoče izgovarjati skupino **čc**. Tako je nastalo ime **Klinšca**, ki ga danes vsi daleč naokoli poznajo v živi rabi. Prvotno ime **Klinčica** nam še danes izpričujejo italijanski zapisi **Clinzizza** za sam potok ali za izvir, ki ga drugače kliče s slovenskim imenom **Na válci** in z italijanskim imenom **Fonte Oppia** in je komaj kak meter oddaljen od potoka samega.

Kdaj je nastalo ime **Glinščica** in zakaj? Očitno imamo opraviti z učeno, papirnato obliko; predstavljamo si lahko, da jo je začel kak učen Slovenec (duhovnik? učitelj? častnikar?) rabiti, da se je izognil ljudskemu imenu, v katerem je pomotoma videl 'grd' pomen, ali zato, da je našel imenu razlago iz apelativa **glína**: ne da bi pomislil, da glina v 'Glinščici' ni in da je zato razlaga prav neverjetna; ne da bi poznal razvojne zakonitosti slovenščine, pri katerih je pač kar težko razlagati takšno ime (odkod skupina **šč** v imenu, ki ga izvajamo iz osnove **glin**-? zgolj po analogiji z drugimi, zemljepisno oddaljenimi imeni?); ne da bi pomislil, končno, da je vsaka taka mistifikacija povsem smešna.

Ker ljubim živo, ljudsko slovenščino in ne prenesem učenih mistifikacij, bom odslej pravil, kakor vsi ljudje v dolinski občini, **Klinšca**; in to ime bom v skladu s pravili našega knjižnega jezika pisal **Klinčica**. Kar je končno le pravo in prvo ime naše reke.

1984 - Družina namreč izhaja nekaj dni pred datumom, ki ga navaja na svoji prvi strani) in že v naslovu označil komentar kot »provokacijo«. Zapisal je, da »odpiranje teh vprašanj na način, kot to počne Družina, je varljivo vrhovodstvo in nemoralno.« In še: »Slovenska Cerkev se je po mojem mnenju že nekajkrat dovolj pošteno opredelila do svojih minulih napak, toda zanje kljub vsemu nosi svojo polno odgovornost. Žal je ta vezana tudi na prenekatero gorje in to ne bo nič manjše, če se prekrije s spravaškim plaščem, ki naj utiša bolečino, za katero je Cerkev v polni meri odgovorna.« Pred tem govori o blagoslavljanju domobranskega orožja, o kolaboraciji itd. ter se sprašuje: »In,

ali Angleži niso vede potisnili izdajalske vojske nazaj ...« Ob koncu piše: »'Sprava' bodi naš način življenja in ne cinično leporečje. Z njim je hotela Družina (očitno zavestno) skaliti odnose sožitja in razumevanja, zato upam, da tej provokaciji nihče ne bo nasedel.«

»Nasedlo« pa je Delo, v katerem se je 17. novembra 1984 oglašil Marko Anček. V drugače dokaj umirjenem članku se ob vprašanju pokolov tako izrazi: »Tako tudi verski tednik Družina objokuje žrtve na strani izdaje, kot da bi se morali zaradi izdajalcev in zato, ker nimajo spomenika, sramovati tisti, ki so se borili za narod. Žrtve na izdajalski ali partizanski strani naj bi bile po ta-

kem pojmovanju enakovredne. Družina pravi, da moramo poravnati preteklost, če hočemo pravo razumevanje v sedanjosti in zagotovilo mirne prihodnosti. Ali je morda poravnanje preteklosti izničenje in zanikanje krivde nasploh in tudi krivde dela cerkvene hierarhije? Družina piše: »'Morda bo kdo rekel, da je to nepotrebno obujanje duhov preteklosti.' Tako je.«

V tem prikazu skromno prikazani nekateri vidiki polemike, ki so verjetno le vrh »ledene gore«, pa, kot kaže, nasplošno pričajo, da tega bolečega vprašanja ni mogoče tako preprosto odpraviti z izkrivljenim tolmačenjem izraženih misli in postavljanjem novih »dogem«.

LIPA

Bo že res, da čim starejši postajaš, manj si sprejemljiv za vse novo, in se tem bolj zatekaš v spomine. »Moji časi« se razbohoto še posebej, ko hočeš najmlajšim v družini s primerjavo pokazati, da ni lahko živeti, in da se moraš včasih potruditi in sprejeti tudi, kar ti ne leži.

Včasih pa se »moji časi« iz zasede prikradejo v zavest, te omamijo, spelejo te v trenutke sanjarjenja, ko v vsej svoji svežini zopet zaveje vonj po kakšni davni pomladi ... Hoja v procesiji po rosnih travnikih okoli vasi, da bi si priprosil dobro letino ... še vedno gledaš, kako se na nove čevlje, ki so ti jih vsilili, nizajo rosne kapljice, ki s pronicanjem skozi okrasne luknjice v usnju, preprijajo tvoje nogavice. Zadiši ti po zgodnjem poletju: v vročini čvrsto pripekajočega novega sonca nabiramo v košarice lipovo cvetje, opojno dišeče, ki bo v zimskih hladnih dnevih lajšalo tegobe prehlada. Ob večerih pa sedimo pred hišo okrog kamnite mize, ki stoji pod lipo, in od časa do časa ogovorimo mimoidočega, svobodni pred vsem, kar je kasneje na nas nagradila potrošniška družba.

Od čudežne binškošne rose, ki polepša še tako grdo dekle, do »cupranja«, nekdanjih otroških iger in opisa vasi, kakršna je bila včasih, se zvrstijo pravadni spomini tistih naših nonotov, ki jih že nekaj desetletij ni več med nami.

Danes imamo morebiti pred hišo kar tri lipe, vendar se zelo težko spravimo sedet v njihovo senco, da bi se v miru z nekom pogovorili. Če pa že pride do tega, te zmoti »za momentek« konec nogometne tekme na ekranu, ali pa glasba z bližnjega športnega središča, ki je sicer čudovita, vendar je največkrat preglasna, da jo moraš prevpiti, če hočeš nekaj dopovedati svojemu sogovorniku. Proti taki nadlogi pa nimaš kaj!

Če protestiraš, te bodo označili za brezčutneža, ki nima posluha za naše organizacije, če pa protestira tvoj сосед, ki je Italijan, ga bodo brez pomislekov uvrstili med fašiste. Zato sediš por trojnem znamenjem slovenstva pohlevno in izkoriščaš za pogovor trenutke premora med to in ono na uho na

bijajočo melodijo, ki žal v moderni izvedbi ne pozna pianissimov. Vonj po lipovem cvetju ti prijetno prepaja nosnice, v nenehnem opominjanju, da ni le balzam, pač pa tudi simbol vsega tistega, kar je slovensko.

Lipa je očarala marsikoga, Trdina o njej piše: »Dasi je mehka in nežna, ima vendar ta posebni blagoslov, da tudi v najhujši zimi ne pozebe ... In če vanjo tudi trešči, se še nikoli ni primerilo, da bi se od tega razčesnila in posušila. Strela ji odbije vrh ali kako vejo in deblo nekoliko osmodi in ogrebe, čez malo let pa se rane zopet zacelijo in drevo tako zabrsti in zagosti, da se mu malokje še kak kvar pozna.«

Povsod, kjer je naš, slovenski človek doma, ga spremlja lipa. Pod njo so včasih modrovali vaški starešine, igrala se je otročad, zbirali so se mladi fantje in prirejali »prvi rej« - ples, ki so se ga smela udeležiti samo poštena dekleta, kajti v nasprotnem bi se lipa posušila. Zato se kar sama od sebe utrne misel, da je bilo nepoštenjakov preveč tudi za botanično mogočnost, lipo, ki je stala pred stolnico svetega Justa, in je danes ni več. O tej lipi je pisalo v tržaškem dnevnem tisku — stala je na najvišji točki, v mestu, ki se nas Slovencev tako otepa, tako mogočna in

starodavna, da jo je italijanski svetovni popotnik opisal še leta 1820 z navdobo, da jo Tržičani imenujejo »Lipa«.

Zaradi vsega tega se skoraj nisem začudila, ko so se turistični delavci v Sloveniji odločili, da bodo svoje turistične ponudbe spravili pod »skupni imenovalec« - lipo. Tako da bo lipov list v kombinaciji z napisom Slovenija pomenil enotnost slovenskega turizma. Bolj sem se čudila dejstvu, da so do te zamisli prišli tako pozno, da so tako na dolgo izbirali med tremi različnimi simboli (med njimi tudi nagelj) zato, da bi ugotovili, kateri znak je bolj pristno slovenski in da so se morali na koncu sklicevati na celo vrsto znanih etnografskih imen v opravičilo in potrditev svoje izbire. Čudim se, ker bi morala biti zavest o »skupnem imenovalcu« kot enotnosti nastopa bolj razširjena tudi na druga področja, še posebej, ker je lipa kot »skupni imenovalec« že navzoča več kot dve desetletji pri nas, pa čeprav samo tostran meje.

Če se torej v svojem procesu staranja zopet za hipec umaknem v spomine, ugotovim, da ni daleč čas, ko smo kot otročaji ponavljali »Lipa je naš znak, naj voli zanjo vsak ...«

Zaželim si torej po starem slovenskem reku, ki pravi »Dokler lipa cvete, ji ne manjka čebel«, da bi lipa še dolgo cvetela — vsaj slovenskim turističnim delavcem, če že ne more cveteti še na kakem drugem področju.

JELKA CVELBAR

VLADIMIR KOS

Slap noči pod mesto

*Rdeča kamelija v kotu bloka stanovanj
vso noč brli.*

*Ker mesca še ni na začetku leta
s svatovanj med zvezdami
za oblaki.*

*Od avtomobilov do sobnih oken kriki duri
trgajo*

*svileno prosojno tkanino z vzorci tihih ur,
a čas z nočjo jo popravi.*

Ne čas in ne noč ne zakrpata

srcá samot,

raztrgane-

ga v luknje s premeri razmer.

Srcé — še čuješ?

Luč na voglu kliče k Njemu.

Pogovor s predsednikom SKA Ladislavom Lenčkom

Glas Slovenske kulturne akcije, julij-avgust 1984, je objavil daljši pogovor s sedanjim predsednikom SKA Ladislavom Lenčkom. Ta organizacija slavi letos tridesetletnico obstoja, Ladislav Lenček pa spada med njene ustanovitelje. Iz daljšega pogovora smo za naše bralce izbrali tisti del, v katerem Ladislav Lenček govori o prihodnosti organizacije.

Vprašanje: **Kakšna prihodnost se obeta Slovenski kulturni akciji?**

Odgovor: V tem pogledu so mnenja v slovenskem izseljenstvu kaj različna. Nekateri mislijo, da bo SKA s sedanjimi najstarejšimi ustvarjalci preminula, se pravi, ko pomrjejo tisti, ki so prišli v izseljenstvo že kot dozoreli kulturniki in so čutili potrebo, da se tudi zunaj domovine kulturno udejstvujejo. Drugi pa mislijo drugače: V vrstah SKA opažamo lepo, zdaj že kar pomembno število kulturnih delavcev, ki so prišli v izseljenstvo nedorasli in so se šele v izseljenstvu slovensko kulturno dodelali, morda prav pod vplivom delovanja SKA. Že samo zaradi teh bo mogla SKA živeti takorekoč še eno generacijo. A kar je pomembnejše: Vsaj v Argentini raste med že tu rojenimi novi slovenski izseljenški rod, ki slovensko ne le govori, ampak piše, čuti in išče, ne da bi se kaj odtegnil kulturnim vplivom dežele in okolja, v katerem živi. Posebno mlade družine slovenskih kulturnih ustvarjalcev tako slovensko živijo, kljub tujini, da moremo iz njih tudi za naprej še pričakovati slovensko kulturno izgrajenih delavcev. In v to gre prizadevanje SKA v pogledu prihodnosti: da se ostvari v našem izseljenstvu pogoji za ohranitev in obogatitev slovenstva v dušah že tu rojenih slovenskih mladih izobražencev. Slovencev nas je pač premalo, da bi mogli mirno gledati, kako na tujih tleh zamira slovenska kri; tudi v tujini naj Slovenci rojevajo in vzgajajo Slovence v slovenski kulturni zavesti. Uverjeni smo, da se tudi izven Argentine najdejo slovenske družine, ki streme za istim ciljem, čeprav v težjih okoliščinah. Morda so tu in tam družine slovenskih kulturnih delavcev v pogledu slovenstva svojih otrok prehitro »vrgle puško v koruzo«, morda so res, zlasti v primerih popolne ločenosti od slovenske izseljenške skupnosti, pogoji za gojitev slovenstva preravnani, a v mnogih slovenskih središčih po izseljenstvu so možnosti za to iste, če ne še večje kot v Argentini. Zato bo tudi iz teh slovenskih središč prihajal ustvarjalni kader Slovenske kulturne akcije. Pred očmi imejmo tudi podobno, čeprav v nekem smislu lažje prizadevanje rojakov na izvrednjenem slovenskem obrobju, na Goriškem, Tržaškem in na Koroškem. Tam se mladi slovenski rod tudi mora ustavljanje poitalijančenju ali ponemčenju, a ima vsaj zavest, da živi na deloma slovenski zemlji v tesni bližini slovenske narodne glavnine

Mogoče ne veste, da...

- da se je v zadnjih letih neopažen udeleževal zborovanj slovenskih intelektualcev v Dragi tudi upokojeni partizanski general Rado Pehaček, ki je nedavno umrl ...
- da je beograjski nadškof, Slovenec Alojzij Turk, v intervjuju italijanski reviji *IL REGNO* izjavil med drugim, da ne verjame v pristnost dogodkov v Medjugorju in da gre za sugestije vidcev ...
- da je Josip Vidmar v intervjuju časopisa *DUGA* izjavil med drugim, da bo treba do pravega komunizma čakati še nekaj sto let ...
- da jugoslovanske oblasti še več kot dva meseca po izidu še niso dale dovoljenja za uvoz 4. številke revije *CELOVŠKI ZVON* ...
- da je italijanska založba *Città Nuova* v Rimu izdala delo slovenskega teologa Vladimira Truhlarja »*La vita spirituale*« (Duhovno življenje) ...
- da je pisatelj Igor Torkar v romanu *UMIRANJE NA OBROKE* prikazal lik brezvestnega in ciničnega policijskega ministra, v katerem bralec z lahkoto spozna pokojnega Borisa Kraigherja ...
- da je v štirinajstdnevniku *NAŠI RAZGLEDI* dr. Janez Rotar, profesor na ljubljanski slavistiki, napisal o letošnji Dragi naklonjen članek in celo predlagal, naj bi gostovala v Sloveniji ...
- da so se nedavnega hrvaškega eharističnega kongresa pri Mariji Bistrici udeležili v dveh pulmanih tudi Hrvati iz italijanske pokrajine Molise v spremstvu svojih duhovnikov in škofa iz Tremolija ...
- da je znani režimevec Milan Meden v *LJUBLJANSKEM DNEVNIKU* strupeno napadel revijo *CELOVŠKI ZVON*, ker je objavila pismo dr. Cirila Žebota ...
- da Vladimir Dedijer poroča v svoji knjigi *DODATKI K ŽIVLJENJU JOSIPA BROZA-TITA*, da je med jugoslovansko zasedbo Trsta v maju 1945 končalo v jamah ne 300 — kakor je bilo rečeno v tej rubriki v zadnji številki *MLADIKE* —, ampak 3000 (tri tisoč) Tržačanov, po večini prokuristov in blagajnikov bank ...
- da je Marij Čuk v radijski oddaji *Narodnostni trenutek* po radiu Trst A v nedeljo, 11. novembra, ugotovil, da se v Italiji nihče ne loti izdajanja revije ...
- da je pisatelj Tone Partljič v televizijskem pogovoru po ljubljanski televiziji dne 7. novembra letos izjavil, da se danes prosto govori o stvareh, ki sta jih včasih načela Kocbek in Pahor, in da bo treba prej ali slej spregovoriti tudi o tabuju bratomorne vojne ...

in deloma celo iz nje. Slovenski kulturni delavci se tam podobno trudijo, da novemu rodu ohranjajo smisel za slovensko kulturno dejavnost. Prav s temi rojaki, ki na robu domovine ohranjajo slovenstvo, naj bi se prihodnji slovenski izseljenski rod povezoval v skupnem prizadevanju za rast svobodne slovenske kulture v svetu, izven meja ožje domovine. Naslanjajoč se nanje, v kolikor ohranjujejo krščanske vrednote, bo mladi slovenski izseljenski rod lažje vzdržal v svojem idealnem prizadevanju za ohranjanje slovenstva sredi tujega sveta. Končno: Tudi domovina ni tako daleč, čeprav nam je danes idejno odmaknjena. Če bo SKA v mladem rodu utrjevala pristno slovensko kulturno misel, osvetljeno s krščanskim pogledom na življenje, se bodo mogli ti mladi slovenski kulturniki iz izseljenstva brez skrbi ozirati tudi po slovenskih kulturnih vrednotah, v kolikor jih goji tudi danes domovina; nasprotno, bodo jim še kaj pozitivnega dodajali.

Vprašanje: **Kaj bi radi k vsemu gornjemu še dodali?**

Odgovor: Izrazili bi radi čustvo, ki nam ob tridesetletnici SKA pred vsem polni srce: Hvaležnost!

Tudi če bi SKA ob tem svojem jubileju zaključila svoje delovanje in bi zamrla, bi mogli ugotoviti skupaj s pravično slovensko kulturno zgodovino: Slovenci v izseljenstvu so v najtežjih 30 letih svojega izseljenstva tako ljubili slovenstvo, da so okrog SKA ohranjali — v bolj ali manj popolni meri — slovenske kulturne vrednote v njih čistosti in jih gojili ter predajali novemu rodu z neizmerimi žrtvami.

Tako organizatorjem, kulturnim delavcem, mecenom, podpornikom, naročnikom, bralcem, kot celotni slovenski skupnosti v izseljenstvu in zamejstvu ne sme biti nikdar žal za nobeno uro dela, za noben dar, za nobene žrtve, ki so jih v teh 30 letih položili na oltar SKA in slovenske kulture sploh. Častno smo izpolnili svojo narodno dolžnost! Drug drugemu k temu čestitajmo, drug drugemu se za to zahvalimo, drug drugega bodimo ob tem veseli in drug ob drugem glejmo pogumno in z zaupanjem v bodočnost, ki bo za slovenstvo tudi v izseljenstvu lahko lepa — seveda ne brez nadaljnjih žrtev, tudi za delo in poslanstvo SKA!

ANTON SLAVIČ

Barčica po morju plava

*moja postelja je ladja
barčica po morju plava
viharji jo premetava jo
drevesa se priklanjajo
nemir do zdaj, nemir poslej
oj le naprej, oj le naprej
pluje pluje v nič brez mej
dokler je še vetra kej
dokler je še vetra kej ...*

Goršetove jaslice

Ta številka MLADIKE prinaša bralcem drobno presenečenje v obliki priloge, pripete v sredini revije. Gre za veren ponatis »Goršetovih jaslí«, kot je bil domač naziv za prilogo v »Slovenčevem koledarju« za leto 1942 in izdanem v Ljubljani o božiču 1941. Priloga je bila na dveh listih z debelino mehke lepenke, pojasnilno besedilo pa je poučilo bralca, kako naj figure izreže, jih opremi z lesenim zatičem, razmesti po mahu in tako sestavi jaslice.

Pred štirimi desetletji so bile take jaslične figure na lepenki zelo običajne ter so jih v papirnicah prodajali že tudi v verziji rahlo izbočenega reliefa; to je bila varianta za figure iz mavca, ki so bile po trgovinah precej dražje. Akademski kipar France Gorše je dal svojim jaslicam izraziti slovenski folklorni nadih, podobno kot pred njim že Maksim Gaspari. Pobudi obeh umetnikov sta v tedanji Sloveniji naleteli na zelo prisrčen sprejem.

Naša priloga želi obuditi spomin na utrinek nekdanjega božičnega doživetja na Slovenskem. Kot ponatis bo mogoče ostala na straneh MLADIKE, mogoče pa bo koga zamikalo, da si po starem iz nje izreže in izdela jaslice po zamisli umetnika, ki je od tistih časov že zdavnaj zaslovel po Evropi in Ameriki in ki zdaj uživa — še ves poln ustvarjalnih zamisli — podeželski mir v Svečah na Koroškem. Njegove jaslice vključujemo že v novembrsko številko naše revije zato, da bi imeli ta svojevrstni pozdrav iz nekdanje božične Slovenije pravočasno v rokah predvsem oni, ki živijo daleč po svetu in ki jih MLADIKA dosega z določenimi časovnimi zamudami.

»Slovenčev koledar«, v katerem je izšla priloga z Goršetovimi jaslicami je bil izredna knjiga za naročnike »Slovenčeve knjižnice«. Ta je nastala jeseni 1941 in je hotela Slovincem v času medvojnje tuje okupacije nuditi kvalitetno branje za nizke stroške. Izhajale so po tri knjige na mesec; med njimi so bili prevodi iz številnih tujih književnosti, pa tudi domači izvirniki, med njimi Jalnovi »Bobri«, ki jih je ilustriral prav France Gorše. Vse knjige so imele prikupno zunanjo opremo, med ilustratorji pa je slovel zlasti pokojni Jože Beranek.

»Slovenčev koledar« za leto 1942 je nastal na pobudo uredništva štirih tedaj najbolj razširjenih slovenskih časopisov katoliškega miselnega kroga. To so bili SLOVENEČ, SLOVENSKI DOM, DOMOLJUB in BOGOLJUB. Imel je velik format Mohorjevih koledarjev, po vsebini pa je bil almanah s koledarsko, aktualno, vzgojno in literarno vsebino.

Nova sezona Društva slovenskih izobražencev v Trstu

DSI v Trstu je v začetku oktobra začelo svojo redno sezono ponedeljkovih večerov. 8. oktobra so v prostem pogovoru poglobili rezultate ankete, ki so jo izvedli med slovenskimi maturanti in katere glavne dele so že obdelali na študijskih dneh Drage. Naslednji ponedeljek so v Peterlinovi dvorani najprej odprli slikarsko razstavo koroškega umetnika Valentina Omana, nato pa so v okviru Koroških dni pripravili glasbeno literarni večer koroških umetnikov. 22. oktobra je o sožitju med Slovenci in Italijani govorili italijanski duhovnik in univerzitetni profesor Giorgio Gianini. Zadnji ponedeljek v oktobru je prof. Giorgio Qualizza predaval o jeziku in kulturi Nadiških dolin.

Večeri DSI so vsak ponedeljek ob 20.30 v Peterlinovi dvorani v Donizettjevi ulici 3. Nanje vabijo organizatorji vse, ki želijo poglobiti svoje informacije o dogajanju in se pogovoriti v prijetni slovenski družbi. Večeri so torej namenjeni vsem brez razlike.

NOVA ŠOLA V GORICI

V Gorici so po začetnih negotovostih končno odprli slovensko sekcijo pri tehnično-industrijskem zavodu Galilei. Ne gre sicer za samostojno šolo, vendar odpira ta sekcija nove možnosti tehničnega izobraževanja za slovenske dijake.

ŠKOF ROŽMAN

Ob 25-letnici smrti škofa Gregorija Rožmana so se duhovniki Sodalitete na Koroškem spomnili tega dogodka. Zbrali so se v Šmihelu, rojstni fari rajnega škofa, in v tamkajšnji cerkvi odkrili spominsko ploščo škofu, ki je v najtežjih urah slovenskega naroda vodil ljubljansko škofijo.

NOVA CERKEV V PORTOROŽU

V Portorožu so 7. oktobra posvetili novo cerkev in župnijsko središče. Cerkev je posvečena Rožnovenski Materi božji, posvetil pa jo je koprski škof dr. Janez Jenko. Novo cerkev so zasnovali štirje slovenski arhitekti, ki so želeli »ustvariti cerkveni prostor, kjer bodo verniki kot ena družina zbrani okoli oltarja ...«

DEVIN-NABREŽINA

V občini Devin-Nabrežina so 22. oktobra izvolili novega župana na podlagi sporazuma med strankami SSK, PSI in KPI. Novi devinsko-nabrežinski župan je dr. Pavel Fonda, izvoljen na listi KPI.



Prof. Giorgio
Qualizza
v DSI



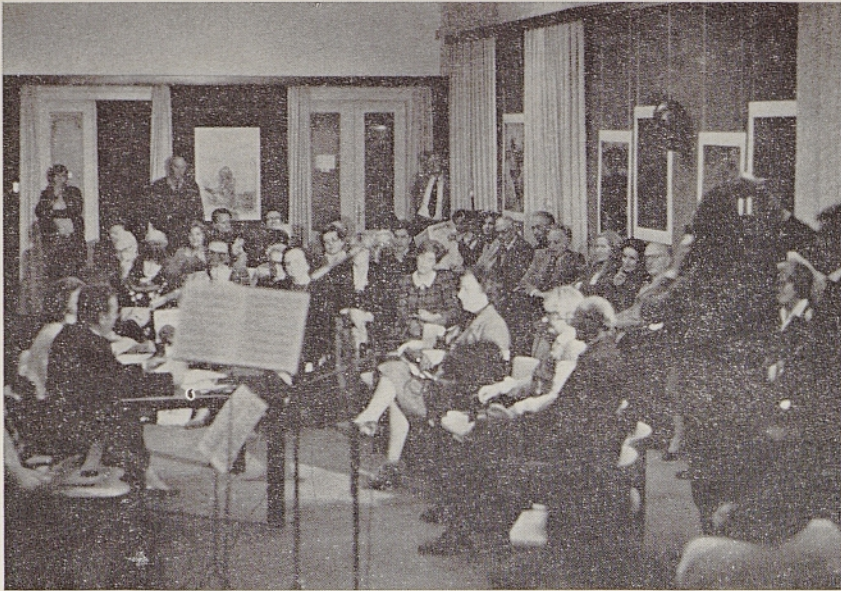
Kot vsako leto so se slovenski verniki tudi letos zbrali okoli svojega škofa v stolnici sv. Justa na hvaležnico (12. nov. 1984)

† p. PETER VRTAČIČ

19. septembra je v prometni nesreči umrl frančiškan pater Albin Peter Vrtačič. Star je bil 49 let in je bil doma iz šentjernejske župnije na Dolenjskem. Trenutno je upravljal župnijo v Dobovi. Nekateri se ga spominjamo, kako je pred leti prihajal v Drago, kjer se je srečeval z bratom Ludvikom, znanstvenim delavcem v Švici. V lepem spominu ga imamo zaradi izredno blagega in milega značaja.

Dr. JANKO MIKULA - 80-letnik

Na Hribu pri Ločah na Koroškem je 29. oktobra praznoval 80. rojstni dan dr. Janko Mikula. Gimnazijo je dokončal leta 1926 v Kranju, nato pa je študiral bogoslovje in filozofijo v Rimu. Dalj časa je služboval kot izseljenski duhovnik v Avstraliji. Iz njegove ljubezni do rodne Koroške se je porodila ponarodela pesem »Rož, Podjuna, Zila«.



Glasbeno literarni večer koroških ustvarjalcev v Trstu



Okrogla miza o manjšini in večinskem narodu v Gorici



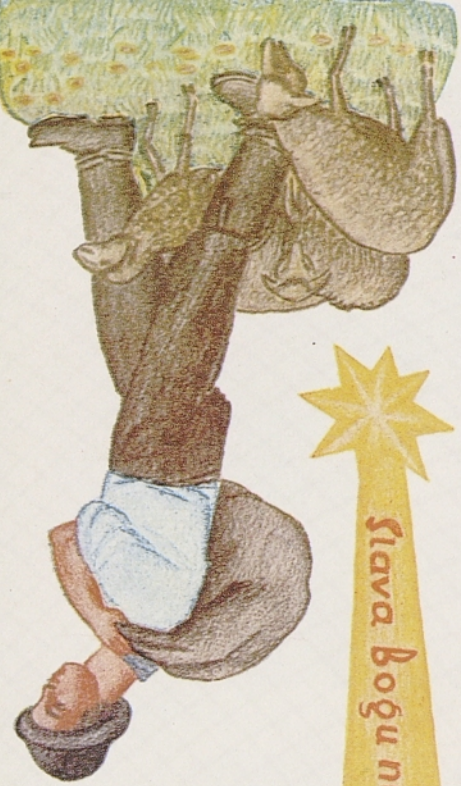
Otroški zbor iz Škocjana na Opčinah



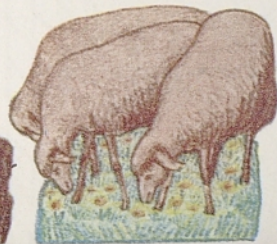
Ansambel Korenika v Gorenjem Tarbiju

»Koroški dnevi«

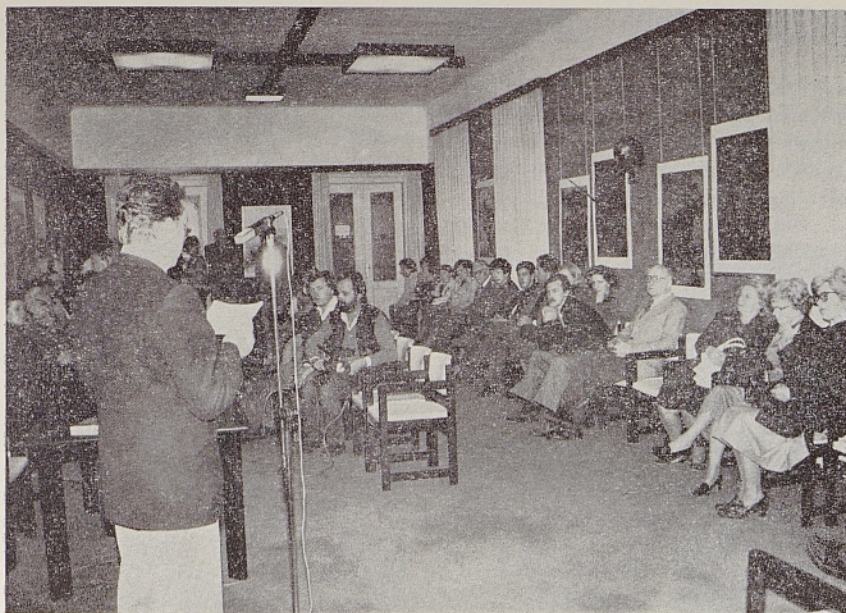
Od 13. do 21. oktobra so se odvijali v naši deželi prvi Koroški dnevi, ki so jih pripravili Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Tisk in radio sta o teh prireditvah obširno in podrobno poročala, zato na tem mestu ne bomo pisali kronike. Vsekakor je šlo pri tej pobudi za eno največjih kulturnih izmenjav med zamejskimi Slovenci v vsem povojnem času. Lani so na Koroškem pripravili Primorske dneve, v okviru katerih so po vsej Koroški nastopile številne kulturne skupine iz naših krajev. Letos pa so v teku enega tedna Korošci sodelovali kar na štirinajstih prireditvah na Tržaškem, Goriškem, v Benečiji in Kanalski dolini. Vseh nastopajočih je bilo skoraj 200. Nastopili so otroška zbor iz Škocjana in Št. Primoža, skupina Lutke mladje Koroške dijaške zveze, igralska skupina Strokovne šole za ženske poklice v Št. Petru pri Št. Jakobu, oktet Suha in ansambel Korenika ter mešani zbor Rož iz Št. Jakoba v Rožu. Poleg tega so v okviru Koroških dni priredili tudi literarni večer, srečanje med goriško in celovško založbo Mohorjeve družbe, razstavo tiska, okroglo mizo o manjšinski problematiki in slikarsko razstavo slikarja Valentina Omana. Po vsem organizacijskem naporu, ki ga je zahtevala taka enotedenska prireditev, je njen obračun pozitiven. Če drugega ne, so se v teh dneh spletle številne človeške vezi in nova znanstva, ki so obogatila tako nastopajoče skupine kakor gostitelje in številne gledalce. Želeti je, da bi ta pobuda kulturnih izmenjav ne zamrla, ampak da bi se še razvijala.



Slava Bogu na višavah







Otvoritev razstave Valentina Omana v Trstu



Izvajalci Sinje gore Horeb z avtorjem A. Rebulo

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

S pričetkom šolskega leta so se na široko odprla tudi vrata Slovenskega kulturnega kluba, ki je začel svojo redno sezono v soboto, 6. oktobra. Na sobotnih sestankih se mladi med seboj spoznavajo in izobrazujejo pa tudi pozabavajo. Oktobra so imeli v gosteh inž. Marjana Jevnikarja, ki je prikazal nekaj svojih filmov, ter časnikarja Saša Martelanca in Petra Rustjo, ki sta govorila o dogodkih izpred tridesetih let, to je o prihodu Italije v Trst.

SKK ima redne sestanke ob sobotah

Tržaški škof
L. Bellomi
in vikar L. Škerl
med pastoralnim
obiskom
na liceju
F. Prešeren
v Trstu



SKRB ZA POKLICE

Hvaležnica 84 - slovenska zahvalna nedelja, ki je postala zadnja leta na pobudo Slovenskega pastoralnega središča v Trstu priljubljena in pomembna priložnost za srečanje slovenskih vernikov s škofom in duhovniki v stolnici sv. Justa, je bila v nedeljo, 11. novembra, posvečena predvsem vprašanju duhovnih poklicev. Škof msgr. Bellomi, ki je vodil somaševanje ob lepi prisotnosti vernikov iz vse škofije, je slovensko narodnostno skupnost jasno in slovesno pozval, naj posveti vso skrb novim duhovniškimi in redovniškimi poklicem. Spregovoril je o odgovornosti družin, župnij, duhovnikov in organizacij, da se odpravi najbolj boleča rana slovenskega verskega občestva v zamejstvu.

BARAGOV KIP UKRADEN

Ta novica prihaja iz Clevelanda v ZDA. V Clevelandu so vse narodnosti imele v takoimenovanem Kulturnem vrtu svoj prostor, ki so ga skrbno negovale. V njem so kipi in plošče predstavljali kulturni doprinos posameznih narodov k zgodovini Amerike. Zadnje čase je bil Kulturni vrt skrajno zanemarjen in zapuščen. 4. oktobra pa je iz njega izginil kip škofa Friderika Baraga, ki je bil še edini nepoškodovan spomenik v tem vrtu. Novico je objavila Ameriška domovina 5. oktobra letos.

SLOVENSKI CENTER NA DUNAJU

Sredi oktobra so na Dunaju odprli Slovenski center, katerega glavni poudenek je bil Korošec Karel Smolle. Center naj bi deloval kot informacijsko središče ne samo za Slovence, ampak tudi za druge narodne manjšine v Avstriji.

Mladi Nemci z Danske na obisku pri nas

Sredi oktobra je bila na obisku v naši deželi kot gost Mladinskih sekcij Slovenske skupnosti skupina mladih Nemcev iz Šlezvika na Danskem. Bili so to člani glasbenega ansambla, ki je

v Prešernovem gledališču v Boljuncu pripravil celovečerni koncert. Obisk mladih Nemcev je sad sodelovanja slovenske mladine v mednarodni mladinski organizaciji FUENS.



Ivo Jevnikar pozdravlja mlade goste z Danskega v gledališču F. Prešeren

V Nabrežini je umrl Stanko Kosmina

V Nabrežini je 25. oktobra umrl vidni narodni delavec Stanko Kosmina. Rodil se je 26. septembra 1905. Kar 56 let je vodil trgovino s konfekcijo in obuvali v rojstni Nabrežini, ves čas pa se je posvečal narodnemu in kulturnemu delu. Z Adolfom Pertotom, Francem Pertotom in Rudolfom Pertotom je bil član ilegalne četverke, ki je bila v zvezi z bazoviškimi junaki in drugimi člani TIGR in Borbe, pa tudi goriških krščanskih socialcev. Po padcu fašizma je v Nabrežini pomagal ustanoviti samostojno slovensko osnovno šolo, za katero je bil on odgovoren. Sami so plačevali tri učne moči in vzdrževali razrede v treh različnih krajih. Takrat je bilo 136

otrok, danes pa jih je 35. To ga je vedno bolelo. Po vojni je bil aktiven v Slovenski demokratski zvezi, Slovenski krščansko socialni zvezi, Tržaški kreditni banki in drugje. Od 1946 do razpusta je bil 12 let tajnik zadruga Prosvetni dom v Nabrežini. 35 let je dopisoval s krajevno kroniko v Gospodarstvu. Leta 1980 je prejel odličje Slovenske skupnosti.

ZBOR »POD LIPO«

Mešani pevski zbor Pod lipo iz Benečije, ki ga vodi Nino Specogna, je pred kratkim izdal svojo prvo kaseto. Predstavili so jo v Špetru Slovenov skupaj z Merkùjevo knjigo Poslušam.



Stanko Kosmina ob prejemu odličja SSK



Med govorom prof. Artača v Slomškovem domu

SIMPOZIJ V RIMU

Slovenska teološka akademija in Slovenik v Rimu sta sredi septembra priredila simpozij o dr. Francu Ivanocyju, ki se je v letih 1889 do 1913 s pisano in govorno besedo boril za verske in narodne pravice Slovencev v Prekmurju. Pokrovitelj študijskih dnevov je bil mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej, usmerjevalec pa prof. dr. Vilko Novak.

SPOMENIK NA JAZBINAH

V nedeljo, 21. oktobra, so na Jazbinah v števerjanski občini svečano odkrili spomenik dvema domačinoma, ki sta padla kot partizana v zadnji vojni. Svečanost se je začela z mašo zadušnico, pri spomeniku pa so spregovorili predstavniki raznih organizacij in števerjanski župan Klanjšček. Govornika ob odkritem spomeniku sta bila E. Švab in S. Poletto.

OBLETNICI GLASBENE MATICE in PLANINSKEGA DRUŠTVA

Oktobra letos sta Glasbena matica in Slovensko planinsko društvo v Trstu slavila okrogli obletnici. Glasbena matica je izpolnila 75. leto svojega delovanja. Slovensko planinsko društvo pa je slavilo 80-letnico. Ob tej priložnosti je izdalo leposlovno knjigo Rafka Dolharja in zgodovino društva izpod peresa Duška Jelinčiča.

SLOMŠKOV DOM

Slomškov dom v Bazovici je svečano slavil svojih dvajset let. Ob tem jubileju so pripravili več prireditev. Osrednja proslava doma je bila 12. oktobra, ko je v njem nastopil s celovečernim koncertom Tržaški oket.

ŽIVAHNO DELO SKAVTOV

Po uspelem 3. slovenskem zamejskem skavtskem jamboreeu v Globasnici na Koroškem in po obeh taborih za najmlajše članice in člane se je z bližanjem jeseni obnovilo redno delo skavtskih skupin na Tržaškem in Goriškem. V nedeljo, 7. oktobra, je bilo tradicionalno celodnevno srečanje tržaških voditeljev in voditeljic v Marijanišču na Opčinah. Istega dne je bilo prvo podobno srečanje tudi za goriški del Slovenske zamejske skavtske organizacije, in sicer v Zavodu sv. Družine v Gorici.

† FOLTI HARTMAN

V začetku oktobra je na Koroškem umrl zborovodja in aktivni član Slovenske prosvetne zveze Folti Hartman. Rodil se je v Spodnjih Libučah 10. februarja 1907, med vojno je bil interniran v Dachau. Nad petdeset let je vodil zbor Edinost v Pliberku.

Dr. LUKA SIENČNIK — 80-letnik

V Dobrli vasi na Koroškem je 18. oktobra slavil 80. rojstni dan ugledni in narodno zavedni rojak živinozdravnik dr. Luka Sienčnik. Med vojno je bil partizan in je sodeloval pri predsedstvu SNOS v Kočevskem Rogu. Tudi po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnem življenju. Bil je na primer dolga leta občinski odbornik v domači občini.

Umrl je Drago Skrinjar

Dne 5. novembra je umrl v Trstu eden redkih pričevalcev grozot tržaške Rižarne - Drago Skrinjar. Rodil se je v Sežani 1915. Kot gostilničar pri Jadranu ob cerkvi sv. Jakoba v Trstu je bil široko znan, v javnosti pa je zaslovel predvsem zaradi govora v slovenščini, ki ga je imel 24. aprila 1975 v Rižarni

ob italijanskih govorih tržaškega župana Spaccinija in predsednika republike Leoneja, ko je bilo to nacistično uničevalno in zbirno taborišče proglašeno za državni spomenik odporništvu.

Leta 1980 je prejel odličje Slovenske skupnosti. Za slovensko stranko je tudi kandidiral leta 1982.

**Drago Skrinjar
je prejel
odličje SSK
na III. dež.
kongresu
leta 1980**



KAPELA SV. CIRILA IN METODA

Prihodnje leto bo ves katoliški svet praznoval 1100-letnico smrti sv. Metoda. V počastitev tega jubileja nameravajo v Cerovljah v župniji Mavhinje zgraditi kapelo, posvečeno bratoma sv. Cirilu in Metodu. Kapela naj bi pričala o naši zvestobi izročilom svetih bratov.

KARMELIČANKE V SORI PRI MEDVODAH

V župniji Sora pri Medvodah gradijo nov karmeličanski samostan. Karmeličanke spadajo med strožje redove v katoliški cerkvi. Živijo v strogi klavzuri in se pretežno posvečajo molitvi in premišljevanju.

IZLOŽBA OSLARIJ

Konec je vzelo konec

Tisto staro reklo seveda poznate vsi: vsaka stvar ima svoj sklep, le klobasa ima dva sklepa, nekatere pridige pa sploh ne poznajo sklepa. Seveda smo včasih pravili »konec« in ne »sklep«, a to zdaj ni več moderno.

Ne vem, kdo je sklenil, da bo sklenil s koncem. V naših občilih je čedalje več sklepov, ki pa seveda ne obvezujejo, ker pomenijo le »konec«. Posebno radi sklepajo na našem radiu, kjer se zato oddaje sploh ne končajo več, to pa daje misliti že na perpetuum mobile ali celo na mistiko ...

Nič nimam proti sklepu, zlasti če je dober in trden. Tudi v glagolski varianti je lahko prav pri-

jeten, ko povabiš drago osebo »skleni se z menoj«, pa s tem seveda ne misliš na dvojni samomor. Drugače je pri zobozdravniku, kjer mi ni vseeno, če se s svedom v roki šele sklepa ali že končuje. Obratno je najbrž zainteresirana Micka, ko ugiba, če bo Janez še kaj sklenil ali če je že končal. Nič nimam torej proti sklepu, da si ga le ne izpahnem.

Takole bi lahko razmišljal še brez sklepa in kraja, pa bom kar sklenil. Saj boste sicer porekli, da ne znam drugega kot kritizirati vseprek od začetka do sklepa. Tiste, ki ne marajo več konca, pa prosim, da nam vsaj kdaj pa kdaj privoščijo kak sinonim, da ne bomo utonili v samem sklepanju. Naj na primer včasih jenjajo! To bi bil lahko dober sklep. Poskusite, še je čas, saj še ni sklep sveta!

* * *

»Prireditve ob jutrišnjem prazniku Martina.«
(Primorski dnevnik, 10.11.1984, str. 8)

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

IDEOLOGIZACIJA ZNANOSTI

(A. Kirn proti stališčem T. Hribarja ali zagovor monopola partije nad šolstvom in znanostjo)

Sodim, da je Hribar javno zapisal nekaj sodb, ocen in stališč, ki so takšne kardinalne narave, da se moramo do njih opredeliti kot komunisti in zlasti še kot komunistični intelektualci in družboslovci. Ta stališča zadevajo v prvi vrsti idejno usmeritev naše fakultete, delavce na fakulteti, njihov odnos do znanosti in politike in s tem v zvezi njihov odnos do fakultete ter odnos fakultete kot celote do ustanoviteljev in do ZK. Moramo se tudi vprašati, koliko se na ta stališča navezujejo različne skupine in posamezniki od Đevdelije do Triglava, ki jim na različne načine prikimavajo, ploskajo ali pa se skrivaj zmrdujejo in jezijo.

»Največja škoda, ki jo je povzročila ideologizacija znanosti ni v tem, da so se znanstvenikom zaprla usta. Hujši in dolgotrajnejši učinek imajo doktorati, znanstveni in pedagoški nazivi, ki so se delili na temelju ideološke pravovernosti, medtem ko sta bili znanstvena raven in samostojnost razmišljanja zanemarjeni, če ne celo nezaželeni. Tako je prišlo do negativne selekcije znanstvenega in pedagoškega osebja...« (Nova revija št. 2, str. 130) (T. Hribar)

Zakon ne zahteva ideološke pravovernosti, ampak določeno družbeno samoupravno aktivnost in usmerjenost!

Hribar se obrača proti enotnemu ideološkemu svetovnemu nazoru, proti »ideološkemu monizmu« naše srednje šole. Sprašujem te Tine, kakšen ideološki pluralizem namesto »monizma« želiš v naši šoli? Predstavljanje različnih vidikov, ocen, stališč je elementarni vir kritičnosti. Zavzemam se za takšen pluralizem in podprli so ga tudi udeleženci omenjenega posveta o STM. Toda to ni isto kot sistematično organizirana zasnovanost vzgojnoizobraževalnega procesa na različnih idejnih paradigmah, npr. nacionalistični, heideggerjanski, neopozitivistični, klerikalistični ali kakšni drugi. Ali se, Tine, zavzemaš za takšen organiziran pluralizem v vzgojnoizobraževalnem procesu? Konec koncev je treba pomesti z »ideološkim monizmom« tudi na naši fakulteti, mar ne tovariš Hribar? V statutu fakultete smo posebej poudarili pomen in vlogo marksizma pri našem delu. Upam, da smo to mislili resno in da to ni lepotni okrasek ali reklamni figov list za navzven.

Gre predvsem za to, da v tem trenutku sebi in drugim dokažemo dostojanstvo pa tudi odločnost, svobodo in širino notranjekomunistične demokracije. Sodim, da zaenkrat Hribarjeva stališča ne preraščajo v teoretsko osnovo za praktične frakcijske boje v ZK, zlasti še, če nimajo širše miselne in praktične podpore v vrstah ZK pa tudi v našem aktivu. Dovolj je, da se do Hribarjevih stališč odločno in jasno opredeli naš aktiv.

Možnost političnih sankcij je za nekatere člane aktiva resnična etična zavora, zaradi katere se ne morejo izjasniti, za nekatere pa se mi zdi, da je pripraven in udoben izgovor za oportunistem, za tretje je to morda alibi, da se ni treba javno razkazovati, da se strinjajo s Hribarjem, za četrte pa je obratno nerodno, da bi Hribarju dali vedeti, da se z njim ne strinjajo.

(ANDREJ KIRN, Teorija in praksa, let. 21, št. 5-6, Ljubljana 1984)

KOLIKO ZAOSTAJAMO, KO GOVORIMO O RAZVOJU (govori direktor projekta Dolgoročni razvoj Slovenije Emil Milan Pintar)

V obdobju sedemdesetih in osemdesetih let bi se morala Slovenija selektivno razvijati, pa se žal ni. Tedaj je približno 70 tisoč Slovencev odšlo na delo v tujino. Njihova povprečna izobrazba je bila okrog deset let in pol. Ker je bil del njih iz severovzhodne Slovenije, kjer je bila izobrazba dejansko nižja, pomeni, da je bila večina praktično z visoko izobrazbo. Odliv je bil tako okrog 750 tisoč let šolske izobrazbe. Hkrati se je v Sloveniji odprlo 200 tisoč delovnih mest in v tem času smo zaposlili okoli 150 tisoč delavcev iz drugih republik, katerih povprečna izobrazba pa je bila tri leta in pol. To pomeni, da so nam prinesli okrog 450 tisoč šolskih let, 300 tisoč pa je neto izguba v tem desetletju, ki se kaže tudi kot eden od »handicapov« za vsa nadaljnja desetletja. Res je, da ta količina ni tako odločilna, ker pri nas niti obstoječega znanja praktično ne znamo izkoristiti, je pa potencialno katastrofa za uravnotežen razvoj v prihodnje.

Nič nismo storili, da bi strokovnjake zadržali doma.

Mi na vzroke, ki ljudi pritegujejo v drugo državo, v bistvu ne moremo vplivati. Navadno so to boljši zaslužek, boljše delovne možnosti, spoštovanje intelektualnega dela ali relativno večja svoboda pri opravljanju poklica. Pri nas ljudje z visoko izobrazbo zaslužio

relativno malo. Razmerje med srednje kvalificiranim delavcem in pa delavcem z visoko izobrazbo je ena proti dva, normalno razmerje v svetu pa je ena proti štiri. Rad bi opozoril še na eno zadevo. Vsako toliko časa celo organiziramo nekakšen »lov na čarovnice«, nekakšen konflikt varuhov državnosti na eni strani, in (zlasti) z intelektualci na drugi strani. Kot da bi bila država ogrožena s te strani! Kadar pride do takih pojavov, se povečata negotovost in beg možganov.

Avtomobilski industriji dovoljujemo, da tehnološko za svetom zaostaja skoraj dve generaciji, se pravi za okoli dvajset let. Še vedno sanjamo o nekakšnem jugoslovanskem avtu, namesto da bi gradili podjetja, ki bi bila sposobna tehnološke kooperacije s tujino. Očitno je, da bi se morali odreči ambiciji o lastnem avtu, če so naše tovarne sposobne izdelati le 200 do 300 tisoč avtomobilov letno. V tej industriji danes uspevajo le podjetja, katerih serije se gibljejo med 800 tisoč in milijon dvesto tisoč na leto (ali izdelovalci specialnih vozil). Tako naši avtomobili ne po ceni ne po kvaliteti v tujini niso konkurenčni, postavlja pa se tudi vprašanje racionalnosti njihove rabe pri nas. Če bi Jugoslovani danes vozili avtomobile tretje generacije (tehnološko razvite v letih 1970 do 1980), ki na sto kilometrov porabijo okrog sedem litrov bencina (mi pa vozimo avtomobile druge generacije, ki porabijo devet do deset litrov), bi vsak dan prihranili okrog dva milijona litrov bencina. To pomeni sedem milijard litrov nafte na leto. Te podatke ponavljam že tri leta — mi pa še vedno trdimo, da nimamo bencina zaradi energetske krize. To je čista, organizirana laž! Naš zvezni izvršni svet je na petih ali šestih sejah (če sem prav pregledal tiste podatke) razpravljal o problemu, ali uvoziti 10,6 ali enajst milijonov ton nafte, namesto da bi razpravljal o zamenjavi sedanje tehnologije v avtomobilski industriji s sodobnejšimi in racionalnejšimi tipi vozil.

Če bomo še naprej verjeli, da vrline upravljanja pripadajo samo določnim, potem se bojim, da bodo odločali ljudje, ki pravzaprav za to ne bodo usposobljeni. Morali bi reorganizirati nekatere stvari, med drugimi tudi politični sistem. Za vsak voljen položaj bi morali predlagati kandidate in nasprotne kandidate, in ti bi morali pred tem predstaviti svoje programe na ravneh od krajevne skupnosti pa do najvišjih družbenih in državnih organov. Zatem bi morali voliti programe, ne pa imen. Šele tako bomo ustvarili poglobljeno demokratizacijo družbe v celoti. Zato tega vprašanja »ali bodo našo družbo

vodili usposobljeni ljudje ali ne« ne bi naslavljal na izobraževalni, temveč na politični sistem.

(po beograjski reviji Intervju in NAŠIH RAZGLEDIH, 12.10.1984)

POLEMIKA OKROG KOCBEKA — dalje (ali: Dušan Mevlja uči Slo- vence visoke diplomacije)

Zgodovina pač ni sentimentalna, tudi revolucija ne. Za dosego svojih ciljev, in cilji narodnoosvobodilnega gibanja in Komunistične partije so bili svetli in plemeniti, se poslužuje tudi taktike in ne samo fizičnih bitk. V tem, da je Kardelj predlagal Kocbeka za enega izmed podpredsednikov AVNOJ, ni pravi nič cinizma, temveč je to stvarni akt realne politike, ki se poslužuje tudi taktike. Saj je tudi Kocbek taktiziral, vsaj dokler je bil v vodstvu OF in v vladi FLRJ. Če bi bil res tako dosleden mislec in kristjan, kakor ga opisuje Cerar, če bi se res ravnal po svojem iskrenem prepričanju (ki pa ga je razkril do kraja šele po razrešitvi svojih političnih funkcij), potem bi moral svoje sodelovanje s komunistično partijo že zdavnaj prej prekiniti.

Prav gotovo je bilo tudi v Kardeljevem predlogu, s katerim je predlagal Kocbeka za enega izmed podpredsednikov AVNOJ, nekaj taktike, čeprav so krščanski socialisti od vsega začetka sodelovali v slovenskem narodnoosvobodilnem gibanju in jim je brez dvoma pripadal delež v prvi socialistični vladi po osvoboditvi.

Predvsem pa takrat niso potrebovali za podpredsednika AVNOJ književnika ali misleca, temveč človeka, čigar politično prepričanje in čigar imenovanje bi lahko ugodno in sprejemljivo vplivalo tudi na državo, ki niso simpatizirale s komunizmom, so pa pomembno soodločale o usodi nove Jugoslavije.

Najbrž pa so bili tudi apetiti nekaterih socialističnih krščanskih socialistov večji od tega in so merili precej višje, verjetno bi radi pri upravljanju nove države bili soudeleženi kot samostojna, enakovredna politična stranka. Da so imeli take apetite že med narodnoosvobodilno vojno, je razvidno iz Dolomitske izjave in iz medvojnih homatij okrog nje. To pa bi privledlo tudi druge skupine (na primer Sokole) do podobnih težej in zahtev in vsa zadeva bi šla v smeri države z večstrankarskim sistemom. To pa seveda ne bi bilo v skladu s cilji narodnoosvobodilnega gibanja in revolucije, ki je hotela enkrat za vselej pomesti z večstrankarskim sistemom, saj se je komaj zrušila država, ki je onemogočala in zatirala delavski narod, pa naj bi po vsem tem trpljenju in po vseh krvavih borbah znova dovolili, da bi se obnovile stare, skorumpirane politične oblike in grupacije?

Sokoli so medtem v celoti priznali vodilno vlogo Komunistične partije v narodnoosvobodilnem gibanju in so se zaradi skupnega cilja podredili njeni politiki. V nekaterih krščanskih socialistih pa je tlela želja po samostojni stranki in politiki vse do dandanašnjih dni, to je njihov kompleks, ki ga očitno ne morejo preboleti... (O tem priča tudi polemika o Dolomitski izjavi po vojni, v kateri se pritožujejo, da so bili izigrani.)

Nihče ne more krščanskim socialistom in Kocbeku odrekat zgodovinskih zaslug pri organizaciji in delu Osvobodilne fronte. Razumeti pa je treba, da je vendarle bila komunistična partija tista, ki je narodnoosvobodilno gibanje organizirala in vodila. In potem, ko je svoj cilj dosegla (z narodnoosvobodilno vojno je istočasno izvedla tudi revolucijo) v korist večine ljudstva, ni mogla biti tako nespametno velikodušna, da bi dovolila političnim grupacijam in posameznikom, da bi začeli krhati monolitnost, doseženo s krvavimi žrtvami.

Dušan Mevlja,
DELO, KNJIŽEVNI LISTI,
8. nov. 84

»KDO, KAKO, ZAKAJ DISIDENT? TO JE TU VPRAŠANJE« (dve mnenji)

Vsaj dve temeljni določili disidenta sta: 1. disident živi v socialističnih družbenih sistemih; 2. disident (oporečnik) je verbalni delinkvent. Geopolitično in pravno določilo se združita v vprašanje: Zakaj je beseda v socialističnih družbenih sistemih (lahko) delikt? Odgovor sproži nadaljnji vprašanje: Kakšne so lastnosti besede, ki postane delikt, in kakšne so lastnosti družbenega sistema, v katerem beseda postane delikt?

(T. Mastnak, TELEKS, 25.X.84)

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika piše pod geslom disident, da je to človek, ki »se odcepi od svoje skupine, organizacije ...«. V tem primeru imamo polno disidentov oziroma tistih, ki so izstopili iz kake organizacije, imamo torej partijske, pisateljske, alkoholne oziroma brezalkoholne disidente... Toda po sovjetskem zgledu je zdaj pojem predvsem politična etiketa. Ker od naših pisateljev ni zdaj nobeden pobegnil v tujino in se tako ali drugače »odcepil«, nimamo »zunanjih disidentov«. Prav radi pa govorimo o nekakšnih notranjih disidentih. Toda naš samoupravni socializem zagovarja pluralizem interesov, dialog, argumentirano sporazumevanje... Torej ne more biti tisti, ki misli drugače ali se ne strinja z večino, disident.

Sploh se bomo morali navaditi, da ne bomo tako ali drugače etiketirali ljudi, ki pač ne mislijo, kakor nam svetujejo resolucije, sklepi, govori, ekspozeji, zapisniki ...

Tone Partljič, TELEKS, 25.X.84)

TRPELI SO TUDI POLICAJI (iz razmišljanja J. Jemca- Rada ob Torkarjevem roma- nu Umiranje na obroke)

Tudi delavci notranjih zadev so v tistih težkih povojnih letih v akcijah s kontrarevolucijo fizično umirali, da o broke in še z obrestni povrhi, da o psihičnih stiskah posameznih pripadnikov milice, ki so se često tragično končale s prostovoljno odpovedjo lastnemu mlademu življenju, ne govorim.

S tem hočem reči, da bodo morali pisci, ki imajo v prihodnje namen sistematično se ukvarjati s tovrstno tematiko in jih mika napisati zgodovinski roman z veljavo velike literature, poglodelno obdelati obsežno materijo, ne le s stališča trpečih kaznjencev, temveč tudi z vidika trpečih policijskih delavcev, ki so bili na svoj način tudi sami kaznjenci, zlasti uslužbenci, odgovorni za preiskave in pripravo glavnih obravnav pred kazenskimi sodišči. Po strogem nalogu svojih neposrednih ali visokih šefov so dostikrat brez odmora in počitka dolge dneve in noči brez prekinitve pospešeno zasliševali aretirance, ki jih je politika — pogosto tudi za najblažjo dobronamerno izrečeno kritično besedo — označevala kar s skupnim imenom: protiljudski elementi ali sovražniki revolucije.

Zato ni čudno, da so tem ljudem, zvestim podanikom revolucije, občasno pustili živci, kar se je kazalo v nizkotnem načinu zasliševanja, da vprašanja pomanjkljive izobrazbe posameznih preiskovalcev tiste dobe ne načenjajo. Tovrstne naloge so danes zaupane visokoizobraženim preiskovalnim sodnikom.

(Nedeljski dnevnik, 30.IX.84)

POLICIJSKI IN SODNI PO- STOPKI PRVIH POVOJNIH LET NA ZATOŽNI KLOPI (beseda v zagovor s strani organa oblasti)

Čeprav sem v zadnjih petnajstih letih pred upokojitvijo delal kot sodnik v pravosodju, mi še vedno ni vseeno, kaj se danes piše o takratni policiji in kako si mladi rod razlaga tedanje negativne družbene in politične pojave. Lahko rečem, da smo imeli v policijskih vrstah tistega revolucionarnega časa večino poštenih, inteligentnih, bistrih (in nešolanih) fantov, ki največkrat niso imeli odločujoče besede in se jim tudi ni priporočalo razmišljanje z lastnimi možgani, zlasti kadar je šlo za vprašanje višje politike. Imeli pa smo tudi posamezne duhovne siromake, ki so se kot fizični junaki proslavili v osvobodilnem boju in po osvoboditvi prevzeli odgovorne funkcije. Prav ti redki izjemni posamezniki so bili največkrat organizatorji in pobudniki tajnih mučilnic po nekaterih zaporih.

(Nedeljski št. 268/11-I. 1984)

Jakob Jemec

Ivanka Hergold: Pojoči oreh

Tržaška pisateljica Ivanka Hergold je prišla lani do svoje šeste knjige (Mladika 1981, 40). To je **Pojočni oreh**, ki je izšel 1983 pri Založništvu tržaškega tiska v zbirki Leposlovje.

Hergoldova se je po romanu **Nož in jabolko** (1980) zopet vrnila k črticam, v katerih je doslej opisovala majhne ljudi, ki jih je življenje zaznamovalo s to ali ono posebnostjo, a so kljub temu živeli svoje polno življenje. V novi knjigi je devet črtic, v katerih spet nastopajo mali ljudje, njihov svet pa je drugačen, kakor smo ga bili vajeni doslej pri Hergoldovi.

V prvi črtici **Drugi kraj** opazuje onemogel upokojenec vrvenje ljudi petih blokov, ki se jim je pokvarila skupna naprava za odplake. Ob svojem položaju neboljnjega starca ugotavlja, da so ljudje šibki in nepomembni. V črtici **Ngorongoro** se izkušena učiteljica pogovarja s svojim otrokom, ki hoče imeti hijeno, igrata se in sanjata o živalih, učiteljici pa se ob popravljanju zvezkov prikaže v mislih repetent, ki zaradi domačih razmer ne more študirati. **Za vrati** je pretresljiva zgodba o umiranju: Julia umira, mož Lenč bedi ob njej, nista se razumela in tudi zdaj mu je tuja in se je boji. **Pod milim nebom** je zgodba o možu in ženi, ki živita v samotni strehi, ona čaka v nedeljo delavce, ki bodo morda prišli v ponedeljek, on se odpelje k starcu Timošku, ki živi sam v na pol podrti koči, že več let ne spi zaradi grozot, ki jih je doživel v vojskah, in pripoveduje zgodbo, kako so živeli nekoč v gori nagi in kaj so doživljali. Vsi trije so na meji med resničnim in sanjskim svetom.

Najdaljša je črtica **Zeleni pašniki** o mlademu Gašperju, ki je odšel v Argentino in delal kot mesar. Ker niso

hotele živati v klavnico, je prijel kravo in jo peljal v klavnico, za njo pa so šle druge brez upiranja. Mesarji so se mu čudili, od kod ima moč nad živalmi, on pa je samo hotel biti enak njim. Tožilo se mu je po zelenih pašnikih v domovini. Zgodba ima očiten simbol. Na meji med resničnim in neresničnim življenjem je črtica **Pogubna puščica** o Florjanu, ki zbira v samotni vasi besede s pozabljenim pomenom, odide z nekimi domačini na veselico in se zjutraj zbudi v svoji sobi. V črtici **Lov** se izpoveduje lovec župniku, da se veseli, ko ubija živali, in da se ne kesa. Tukaj je očiten namig na vojno. **Gospodična Eliška** je prikupna zgodba o 80-letni starki, ki živi sama v veliki hiši in se pogovarja z umrlo prijateljico, da bi ne bila sama. Sicer ima najemnika, a ga ne pozna, neke noči pa ga reši, ko ga najde brez zavesti pred vrati. Zadnja črtica — **Pojočni oreh** — je dala knjigi naslov. To je zgodba o babici in dedku: dedek je pobegnil na vrh oreha na dvorišču, igra na harmoniko in noče dol. Babica ga kliče in vabi, a nič ne pomaga. Počasi jo zapustijo hlapci in dekletke, tudi otroka, posestvo propada, dedek pa igra na orehu, čeprav ga nihče ne vidi.

Snovno nekoliko nenavadna knjiga, brez določene pokrajine in časa, najpogosteje s starejšimi ljudmi, ki jih je življenje potisnilo v samoto, a si znajo ustvariti lastno življenje. Zgodbe prehajajo iz realnega v irealni svet, meja je pogosto zabrisana, vendar pa so vse črtice take, da bi se v resnici lahko zgodile. Pripovedovanje je toplo in prisrčno, pisateljica si je ustvarila svoj slog, ki je razgiban, jasev, v pripovedovanju se poslužuje notranjega monologa, dialoga in opisov, eno prehaja v drugo. Jezik je pesniško izbran in prilagojen zgodbam.

Frank Bükvič: Vojna in revolucija

Kot 116. izdanje Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu v Argentini je izšel 710 strani dolg roman Franka Bükviča z naslovom **Vojna in revolucija** (1983).

Pisatelj Frank Bükvič je Prekmurec, rodil se je 1. sept. 1923 v Puconcih pri Murski Soboti, kjer je leta 1941 dovršil gimnazijo, nato pa do 1943 študiral medicino na univerzi v Gradcu. Pred gestapom je pobegnil na Madžarsko in nadaljeval študij v Pecu. Okt. 1943 ga je madžarska oblast aretirala in zaprla, pozneje internirala. Rešila ga je ruska vojska. Po vojni je nadaljeval medicino v Ljubljani, toda nova oblast mu ni priznala študija na graški univerzi, zato je 24. maja 1946 pobegnil v Gradec, kjer je 1951 doktoriral iz državnih ved. Še istega leta se je izselil v ZDA in 1969 doktoriral na newyorški univerzi iz nemške literature. Zdaj je profesor za nemški jezik in literaturo na jezuitski univerzi v Fairfieldu v zvezni državi Connecticut.

Bükvič je že leta 1948 izdal v Gradcu roman **Brezdomci**, ki je vzbudil zanimanje, ker je predstavljal snovno novost in bil s 560 stranmi najdaljši povojni tekst zunaj Slovenije.

V njem je opisal Prekmurje med zadnjo vojno. (Mladika 1970, 165 in 1974, 96-97).

Novi roman **Vojna in revolucija** ima marsikaj skupnega z **Brezdomci**: isto pozorišče, isti čas, nekateri junaki so isti: Ivan, Jurij, Grbač in še kateri. Vendar pa je novi roman popolnejši, ker ne zajema samo Prekmurja, ampak tudi sosednje kraje, ki so jih zasedli Nemci in Italijani, junaki pa živijo deloma tudi na Dunaju in v Budimpešti ter na ruskem bojišču. Središče dogajanja je mestoce Gradišče, kjer živijo vodilne družine, katerih usoda se prepleta skozi ves roman. Tu je tovarnar Mesarič s sinom Nikom, ki je postal že v dijaških letih komunist. Med vojno je organiziral partizane, toda dvakrat so mu Nemci popolnoma uničili bataljon. Sobotinovi so številnejši: oče je zapil trgovino in samo životari. Mati je podjetnejša, vzdržuje družino in konča v nemškem taborišču. Najstarejši sin Ivan zaradi očeta ni mogel dovršiti gimnazije, moral je v trgovino za vajenca, zašel je v nemški Kulturbund, med vojno je postal SS-ovec, nazadnje pri tajni policiji na Bledu. Ko bi

moral streljati v Begunjah talce, je postrelil navzoče SS-ovce, osvobodil talce in zapornike in iz njih ustanovil partizanski Pavlov odred talcev in ga vodil. Brat Jurij študira medicino v Gradcu, potem ga pošljejo v Rusijo, kjer je ranjen, nazadnje pobegne k partizanom. Najmlajšega brata Pavla so ustrelili Nemci kot talca. Hči Vera je imela za fanta Nika, zato so jo že pred vojno zaprli, po vojni je rodila mrtvega otroka in odšla k Niku k partizanom. Vsa negativna je Rituperjeva družina: oče Jožef je med prvo svetovno vojno izgubil nogo in postal boljševik. Med zadnjo vojno je odšel na Madžarsko, kjer pa so ga zaprli, ker je bil med komunistično revolucijo po prvi svetovni vojni pod Belo Kunom politični komisar v Prekmurju. Ker pa je bil spreten delavec, se mu je v taborišču dobro godilo, rešili so ga Rusi, katerim se je tako prikupil, da so ga z avtom pripeljali domov in je še po vojni skrivaj delal zanje. Njegova žena Lenka je bila mlada in lepa, že pred poroko lahkoživa, med vojno ljubica nemškega poveljnika SS Steinerja. Sin Miha je bil grbast, zato so ga imenovali Grbač. Čutil se je manjvrednega, bil je tudi boječ, vendar prebrisan. Med vojno je počasi postal voditelj VOŠa, toda Steiner ga je odkril in zlomil, da mu je izdal vso organizacijo, in ko je odšel k partizanom, je izdajal še partizane. Po vojni je postal zaupnik OZNE in je na debelo zapiral ljudi in jih pobijal.

Ob teh ljudeh in še nekaterih se razvija dejanje, brezupno stanje Slovencev pod trojno zasedbo, nemško, madžarsko in italijansko, ko visi življenje vseh na nitki, ko je smrt najbližji sosed. Posebno Nemci in Madžari mučijo ljudi in jih pobijajo brez krivde in brez usmiljenja, vendar pa je tudi med Slovenci samimi velik razdor: že pred vojno jih je bilo veliko za Hitlerja, ker so od njega pričakovali gospodarskih izboljšav, zato so nemško vojsko navdušeno pozdravili. Ko so se začeli organizirati partizani in pobijati tudi slovenske nasprotnike, so se ustanovili tudi domobranci in se borili proti partizanom.

Bolj kot razmeram se je pisatelj posvetil usodi posa-

meznih junakov. Natančno je opisal vse njihovo dejanje in mišljenje in nekateri prizori so podani z naravnost baladno pretresljivostjo. Pisatelj je dokazal, da se zna poglobljati v duševnost svojih ljudi in jih podajati prepričljivo in v najrazličnejših okoliščinah, ki so jih ustvarjale vojno razmere. Dosti opisov pa je tudi razvlečenih in odveč, ker zamegljujejo celotno podobo. Prav tako veliko razpravljajo o političnih sistemih z že znanimi in obrabljenimi frazami. Zadnje poglavje je sploh nekaka razprava o ameriškem in sovjetskem političnem sistemu. Tukaj je tudi zaključil zgodbe glavnih junakov. Niko in Vera sta se naselila v Quebecu v Kanadi, kjer je Niko odprl podjetje in obogatel. Jurij je odšel v ZDA in je pisatelj dvojnik. Nekaj jih je odšlo v Argentino, drugi so ostali doma in se zadovoljili z manj pomembnimi službami. Rituperja so zaradi sodelovanja z Rusi ob kominformu zaprli, ko so ga izpustili, je tako pijančeval, da je umrl pred hišo. Sina Grbača so razkrinkali, da je vzdrževal tudi po vojni zveze s Steinerjem. Da bi ne bilo škandala, so mu naročili, da se mora sam ustreliti, ko si ni upal, so ga drugi. Mater Lenko so pregnali v Bosno, kjer se je poročila z uglednim človekom.

Kot že v Brezdomcih so tudi tukaj nekateri junaki dobri in vzorni ali se spreobrnejo kot Ivan, Vera, Niko, drugi ostanejo do konca pokvarjeni in pisatelj jih neusmiljeno kaznuje, npr. Rituperjeva družina. Pisatelj je prikazal tudi domobranski umik v Avstrijo, njihovo vrnitev in splošni poboj v kočevskih gozdovih. Iz jame smrti se reši Dane in odide v Argentino. Prav tako je opisal negotovost ob resoluciji kominforma, ko se ljudje niso znašli in so končali v ječi.

V romanu je veliko ljubezni in sovraštva, ponižanja, mučenja, smrti, čudežnih rešitev in neverjetnih naključij, vendar pa je podoba podana nepristransko, pisatelj pripoveduje napeto, z osebno prizadetostjo, čutiti je, da je to življenje sam živel, saj je Jurij po življenjskih postajah pisatelj sam.

Zora Piščanc: Most čez ocean

Goriška pisateljica Zora Piščanc je prišla letos do nove, šeste knjige, do povesti **Most čez ocean**. Izšla je v Gorici 1984 v samozaložbi na 222 straneh. Razdeljena je v dva dela: Viharnika v pragozdu nebotičnikov in Po viharjih zavetje.

Povest se začne v prvih povojnih letih, ko je na Primorskem še vladalo politično sovraštvo in medsebojno obračunavanje. Lepega dne zve Tine, doma iz Tolmina, da so ga na skrivnem sestanku obsodili na smrt. Dopršil je učiteljske, bil nekaj časa pri partizanih, ko pa so v Cerkljah ustrelili kaplana Lada Piščanca, s katerim je sodeloval pri petju, je pobegnil k domobrancem. Po vojski je ostal v Tolminu in čakal. Ko je zvedel za obsodbo, se je z dekletom Jelko skrivaj umaknil čez mejo v Italijo. Tudi Jelka je bila slabo zapisana, saj so ji ubili očeta in tri brate. Pribežala sta v Šturmav k župniku Jožetu, ki se je tudi umaknil iz Dolenjske, in ostala dalj časa pri njem. Poročil ju je in ju prijavil na IRO za Ameriko. V Gorici sta obiskovala tečaj angleščine in se pripravljala na emigracijo. Ker se

je pokazalo, da tudi v Šturmavu nista varna, sta se v jeseni preko Genove odpeljala v ZDA.

Na ladji je ob viharjem morju prišlo Jelki slabo in ladijski zdravnik ji je komaj rešil otroka, ki ga je pričakovala, ne da bi Tine vedel. V New Yorku je Tineta že čakalo delo v nekem velikem skladišču za kavo, stanovanje pa sta dobila v črnski soseski. Tu je bilo vse umazano in sovražno, v hiši pa sta našla prijaznega črnškega zdravnika Stephena Valaro, ki je pozneje Jelki pomagal pri težkem porodu. Kmalu sta našla stik s Slovenci pri cerkvi sv. Cirila in po novem letu so ustanovili primorsko kulturno društvo Zarja. Junija se je rodil sin, ki sta ga iz hvaležnosti do zdravnika krstila za Štefana. Kmalu pa je Tine izgubil delo, ker so zaprli njegovega gospodarja, ki je skrivaj prekupčeval z mamilii.

S težavo je dobil delo v pristanišču, a je bilo pretežko zanj. Zato je sprejel ponudbo znanke Branke in se z njeno pomočjo začel pripravljati na izpit, da bi postal učitelj. Toda nesreč še ni bilo konec. Neke noči, ko je bil Tine

v društvu, je dal gospodar zažgati hišo, v kateri so stanovali, da je dobil zavarovalnino, Jelka se je z otrokom rešila samo s pomočjo zdravnika Valare. Stanovanje sta dobila pri neki trgovki Marjoni. Jelka ji je pomagala v trgovini, pozneje jo je vodila sama, Marjona pa ji je pazila otroka. Tine je napravil izpit in postal učitelj v ameriški šoli. Spomladi pa je umrla Marjona in njen sin ju je vrgel iz stanovanja. Začasno sta ga dobila v šoli in pridno pela v pevskem zboru in igrala v igrah. V jeseni je dobil Tine službo v Clevelandu in naselili so se v baraki prof. Pahorja.

V drugem delu živijo v Clevelandu, kjer imajo večjo slovensko družbo. Štefan dobi družbo Pahorjevih sinov Cirila in Pavla, a tudi Jelka dobi službo v modni trgovini, kjer postane kmalu manekinka. Preb božičem si je Tine že kupil avto, ker so bile daljave prevelike. Vpisala sta se v društvo Svoboda, pela in igrala. Ker je bila baraka mrzla, sta kupila zemljo ob jezeru blizu prof. Pahorja in začela zidati hišo. Veliko sta se zadolžila, toda zidovi so hitro rasli, ker so jima vsi sosedeje pomagali. Medtem pa je imela Jelka težave v službi: neka črnka ji je bila nevoščljiva, zato je njen mož pomagal, da si je zvilila nogo, kmalu nato pa sta črnca zažgala trgovino in na begu utonila v jezeru. Toda vse se je uredilo, Jelka je delala v društvu so igrali in hodili še v druga mesta. Pred veliko nočjo sta se Jelka in Tine s Štefanom preselila v novo hišo, na poti pa je bil že nov otrok. Tedaj je prišlo od doma pismo, da Tinetova mati umira. Tine se je odpeljal domov, našel še živo mater, jo pokopal, potem pa se z Jelkino materjo vrnil v Ameriko. Zdaj sta bila Tine in Jelka popolnoma srečna, zlasti ko sta dobila še Sonjo. Življenje je umerjeno teklo, otroka sta rasla ob skrbni babici, Tine in Jelka pa sta veliko delala v društvu. Štefan bo postal slikar in na steno hiše je narisal most čez ocean, ki veže Ameriko z domovino, o kateri sta mu mati in babica toliko pripovedovali.

Povest je torej zajeta iz slovenske sodobnosti in obravnava toliko bolečih problemov, ki jih je povzročila zadnja vojna in z njo povezana socialna revolucija. Tine in Jelka sta žrtvi teh razmer, bežati morata, da si rešita življenje. Pisateljica ju je obdala s samimi dobrimi lastnostmi: ni sta samo mlada in lepa, ampak tudi dobra pevca, Tine še dovolj izobražen in podjeten, oba pa srčno dobra in globoko krščanska. Ne moreta razumeti poveljnega sovraštva,

vsem odpuščata, čeprav sta žrtvi drugih. V Ameriki je Tine vzoren delavec, trikrat se znajde pred sodiščem, toda ker pove vsakikrat samo po resnici, vedno zmagata. Kot učitelj pomaga potrebnim učencem tudi z zasebnim poukom, zato ga imajo vsi radi in mu pomagajo, ko se znajde na cesti brez stanovanja. Nekako mimogrede pride do lastne hiše.

Še bolj idealizirana je Jelka, ki hoče pomagati v New Yorku črnkam, da bi se malo dvignile, še bolj pomaga Slovenkam, ki jih najde v novi domovini. Že njen pojav prinaša srečo in sproščenost vsem. Pisateljica je zvrnila nanjo vrsto težav in nesreč, vendar jih z zaupanjem v Boga srečno premagata, da sama pravita, kako jima je večkrat Bog pomagal. Res so vse te težave možne in verjetne v vsakdanjem življenju, vendar pa je čutiti, da jih je pisateljica namenoma izbrala, da bi bolj izstopila njena junaka v lepi podobi. Nikoli ne gre za take težave ali nevarnosti, da bi jima junaka ne mogla biti kos, iz vseh izideta še boljša in popolnejša. Domovine nista in ne bosta pozabila, pogosto govorita o njej, včasih z Gregorčičevimi, Župančičevimi ali Pregljevimi besedami. Oba imata majhni skušnjavi, Jelka z zdravnikom Valaro in italijanskim blagajnikom, Tine z učiteljico Branko, toda oba sta tako vzvišena nad vsem, da ju nič ne vznemiri.

Dobri in požrtvovalni so tudi drugi Slovenci v Ameriki, vsi zavzeti za narod, domovino, za prosvetno in versko življenje, vsi so se v novi domovini znašli in si ustvarili dostojno življenje. Vsi so živi, nazorni in verjetni, dovolj poglobljeni.

Ob slovenskih ljudeh, ki zavzemajo večino knjige, pa živi Amerika s svojimi nebotičniki in obširnimi planjavami, z bogastvom in revščino, z napakami in vrlinami, s črnskim problemom, ki ga zlasti Jelka živo občuti in bi ga rada ublažila.

Pripovedovanje je živahno, nazorno, brez dolgih opisov, največ je dialogov, s katerimi obujajo preteklost, pripovedujejo o sedanosti in bodočih namenih. Z njimi razkrivajo svoje težave in veselje, kujejo načrte in si lajšajo bolečine. Vsi so globoko čustveni in zlasti slovenska pesem »jih razneži do vseh globin«. Na nekaterih mestih je povest tako ganljiva, da bo bralce prevzela. Prepričan sem, da bo Most čez ocean dobil veliko bralcev, kakor so jih prejšnje povesti Zore Piščanceve.

eneoceneoceneoceneoceneoceneocene

KNJIGE

IVAN MRAK: SMER IN PROTISMER

Brošura 2000 s podnaslovom »Časnik za mišljenje, umetnost, kulturna in religiozna vprašanja« se je v 2. posebni številki tega leta pojavila z Mrakovo vsebino z naslovom **Smer in protismer**. Kako bi lahko označili ta nadvse zanimivi prispevek naši književnosti?

Starosta slovenskih dramskih piscev Ivan Mrak začenja: ...Danes mi je nenadoma prišlo v zavest moje otroštvo in mladovanje ...

Saj, nedvomno je to življenjepis, čeprav se tudi v tej čisto ustaljeni shemi kaže avtorjeva že znana originalnost. Letnice in datumi neredno kapljajo med strani z izvirnimi besedili, s spomini brez časa, z mislimi in tezami, katerih izhodišče in cilj je pojem življenja samega. Naposled se vse po sta-

rem zaključi s kazalom vsebine z naslovi posameznih poglavij, kjer je pač razvidno, da je avtor vrednotil svoj življenjepis pravzaprav po rojevanju njegovih del, pri čemer razgálja spočetja iz davne podzavesti detinstva, mladosti in zrelih moških let.

Prvi del **Od Obločnice do himnične tragedije** se odvija v znamenju Mrakovega prvenca, drame **Obločnica, ki se rojeva**, ekspresionistične celote, po mnenju tedanjih kritikov — nestvora,

ki mu je namenjena le »rešilna postaja« in — Studenec. Vendar se snovanje, rojevanje, nadaljuje — vsa dela je avtor »donosil« in jim odtisnil dedni pečat »vseh mogočih viharjev, križev in težav«, da je naposled to bitje »izskočilo kot Palas Atena iz Zeusovega čela«. V svoji smeri in protismeri je vodilo avtorjeva ljubezen do kiparke in slikarke Karle Bulovčeve, iz globine tega čutenja se jasni prvi izraz Mrakove dvojne narave: kraljestvo duha, beg iz biološke pogojenosti.

Avtorjevo globoko mišljenje, ki se kaže predvsem v popolnem poznavanju evropskih duhovnih globin, dosega svoj vrh v čudoviti ekspresivni moči, v jeziku, ki mu marsikdo očita samovoljnost, za nas pa, v tej izrazni ožini, ostaja neskaljena izbrušenost.

Freudova psihoanaliza, mimo katere Mrak ni mogel že zaradi odkrivanja svoje in sploh človekove intime, prevladuje v doslednih odnosih med nasprotji: ljubeznijo in smrtjo, sanjami in resnico, zavestjo in podzavestjo. Mrakov eros-tanatos se v delu pojavlja v najčistejši luči kristalnih čustev, s katerimi izraža svojo navezanost na Karlo Bulovčevo. Kot ljubezen pojmuje čustvene in čutne trenutke, v katerih se je odnos izkazoval. Pojem umetnosti, ki je predstavljal Karolino bogastvo, je nedosegljiv, in ustvarjalna evforija je že sama po sebi tehten razlog in opravičilo za življenje. Ob tem nadnaravnem daru je njeno gmotno pomanjkanje brez pomena. Ljubezen — danost in dosledno žrtvovanje, dušenje spontanizbruhov, prihajajo na površje ob smrtni postelji umetnice. Le kje smo v slovenski književnosti, ki tako podcenjuje in maliči ženski svet (če seveda izvzamemo matere), zasledili takšenle Orfejev slavošpev Evridiki? Smrt — skrajnost ljubezni, nastop samovoljne smrti ob izgubi ljubljene Karle. Brezciljno hotenje, ki pa ga za vselej premaguje moč prepričanja v etični vrednoti, ki zavrača brezizhodnost.

Mrak, ki je pri nas ovrednotil tragedijo in njen globok pomen in izročilo, se oklepal mitologije in zgodovine, utrjeval stare strahove in jim posredoval sodobno podlago, je od rane uporniške mladosti ohranil večni zanos in protikonformizem. V svojem lebdenju med smislom in naravo himnične tragedije, v soočanju z vzornikom von Kleistom, v poglobljanju in iskanju lastne osebe med nastopajočimi, se Mrak

z neznostjo in prijateljskim čustvom ozira na mlade nadebudne ustvarjalce, katerih delo samo je zadosten povod za njegovo naklonjenost. Sam razume težave in smisel »rojevanja«, zato se lahko približa tudi takim, ki nam kljub osnovni ljubezni do književnosti ostajajo še vedno nerazumljivi. Je morda to dramatikov neizpolnjeni očetovski čut, spomin na nerazumevanje, ki ga je doživel ob **Obločnici** ali pa sploh dosledni protest zoper konvencionalnost? V jedrih tragedij, v osrednji osebi klenega revolucionarja, v Mirabeauju, Robespieru, Chenieru, Maratu, v Kristusu in Ojdiču se po starem izročilu razodeva avtor sam s svojo mnogopomensko osebnostjo, v umetnikih Van Gogh in Groharju zaživi nerazumevanje sveta za njegova dela.

Je morda njegova naklonjenost vzniknila iz želje po zaščiti teh naših mladih, ki se zdijo tako nepravilno postavljeni v čas kot nedončšenčki iz inkubatorjev? Se morda Rdeči norec Van Gogh, revež v umobolnici, ki je doživel, da so njegovi bolni sojetniki obmetavali njegova čudovita platna z blatom, no, se morda Van Gogh lahko sploh primerja z današnjimi književniki, z množico, ki se z eno roko oklepa dobrodušnega založnika, z drugo dobre zaposlitve, pri čemer od časa do časa zahaja na seje Društva slovenskih pisateljev, kamor nedvomno spada od prve rime? Je morda potreben simpatije in naklonjenosti tisti, ki si je v svojih eteričnih načrtih začel že sestavljati dvorec svojih častilcev, ko mu je že uspelo najti koga, ki cení originalnost nad vsem, ki obožuje popolno brezpomensko drznost s puhlo vsebino?

V tem se zdi Mrak primeren svojim skoraj osemdesetim letom. Sodobnim stiskam navkljub je ohranil svoj idealizem. Kako mu je to uspelo, sploh ni skrivnost. Nikoli se namreč ni spuščal v politične spletke, v odkrito kritiko družbene stvarnosti in tudi ne v bulvarsko opravljanje, da bi lahko bil globlje razočaran. Zato je tako nedvomno zdrav v svojem napotku, ki je vreden da ga zabeležimo v spominsko knjigo:

... širi zavest, bodi dober, oster, silovit — ker tvoja dobrota, ki se bo zagajala v čisto čisti idejni svet — ta dobrota ne more biti shema, ampak je samo ob sebi umevno prekrvavljena stvarna resničnost ...

Starokopitni nauki? Ne, samo sodobne pozabe.

Še kaj? Morda v vednost našemu nerazumljivemu hermetiku, ludistu in empiriku z bolnimi čutili — ta Mrakova misel o pravi vrednosti umetniškega izročila:

... Namreč, kjer etični imperativ v umetnosti ni navzoč, tam težko govorimo o umetnosti, kajti šele etični imperativ daje umetnosti njeno osnovno opravičilo in smisel.

Ester Sferco

CERKVENO-ZGODOVINSKA RAZISKAVA O TRSTU

Pietro Zovatto, duhovnik, zgodovinar in profesor na Tržaškem vseučilišču, je napisal in objavil že precejšnje število zgodovinskih esejev, ki jih je večinoma izdal v samostojni knjižni obliki. V njih se je ukvarjal največ s cerkveno zgodovino naših krajev, predvsem Trsta in Istre. Njegova zanimanja pa segajo tudi na področji teologije in filozofije. S tukajšnjo problematiko se je soočil predvsem v razpravah o škofih Fogárju in Bartolomasiju, o židovski konvertitki Pii Riminijevi, o katolištvu v Trstu (glej tudi P. Zovatto: *Catolicesimo a Trieste* [Appunti], Trieste 1980) in o kulturni formaciji tržaške duhovščine v zadnjih desetletjih habsburške monarhije. Pri tem se ni omejil na italijanski del, ampak je izpopolnil zgodovinsko podobo s tem, da je upošteval tudi slovensko problematiko.

Oktoberja t.l. je prof. Zovatto ponovno stopil v javnost z objavo nove knjige z naslovom »Cerkveno-zgodovinske raziskave o Trstu«. Knjiga vsebuje 4 ločene prispevke: 1. Tržaški škofje od J. Legata do A. Santina. 2. Katoliški svet in hebrejska kultura (v Trstu). 3. Slovensko in hrvaško katoliško časopisje v Trstu. 4. Center za cerkveno-zgodovinske raziskave v Trstu.

Čeprav stoji na koncu celotne knjige, je esej o Centru za cerkveno-zgodovinske raziskave pravzaprav programične narave in ga zato lahko imamo za nekakšen uvod k celotni knjigi. Omenjeni »Center« je nastal l. 1973 na pobudo skupine vseučiliških profesorjev, med katerimi je bil najbolj zavzet prav prof. Zovatto. »Center« si je zadal naslednje naloge: 1. Sestaviti čimpopolnejši senzam vsega razpoložljivega ar-

hivskega gradiva na področju cerkvene zgodovine v deželi Furlaniji-Julijski krajini. 2. Publicirati zgodovinske raziskave s področja verske zgodovine v severovzhodni Italiji, Furlaniji, Trstu in Istri. 3. Organizirati simpozije, predavanja, seminarje za poglobitev omenjene problematike.

Prav v tem prispevku je prof. Z. sestavil za zgodovinarje izredno dragocen prvi splošen seznam arhivskega gradiva, ki še čaka na obdelavo. Očitno je, da se na tem področju raziskovalcem odkriva neizmerno še neizkoriščenih možnosti. Med zgodovinsko gradivo, ki ga »Center« marljivo zbira, pa gre prištevati tudi stare molitvenike, knjige premišljanj, šmarnice, svete podobice itd., skratka vse to, kar je bilo dušna hrana ne samo izobražencem, ampak tudi preprostem ljudstvu. Pravilna osvetlitev te literature bo zato po A. mnenju prispevala k izpopolnitvi in osvetlitvi posameznih zgodovinskih obdobj.

Nekako osrednje mesto zavzema v knjigi esej o slovenskem in hrvaškem katoliškem časopisju v Trstu. A. obravnava najprej začetke slov. časopisja v Trstu leta 1849, nato spregovori o čitalnicah in o nastanku političnega društva Edinost in istoimenskega časopisa. O začetku katoliškega časopisja v Trstu v smislu jasne idejne in politične opredelitve pa lahko v Trstu govorimo šele leta 1893, ko začne izhajati »Primorski list«. Največ prostora je v okviru tega gibanja A. odmeril J. Ukmarju in njegovim časopisom od l. 1904 do 1910. V obdobju med obema vojnama je bilo v Trstu zaradi nenaklonjenih političnih razmer izhajanje katoliških časopisov omejeno. Zato pa je A. toliko več pozornost posvetil povojnemu slov. katoliškemu časopisju in še posebej salezijanskim Knjižicam, ki jih imenuje »nekakšna ljudska katoliška summa«. Prof. Zovatto se pa ni omejil le na tisk kot tak, ampak je o vsakem obravnavanem obdobju tudi obrazložil glavne idejne, teološke in politične dejavnike. Uvodnemu esejju sledi dragocen seznam in natančen opis 26 katoliških časopisov od l. 1893 do l. 1975, 14 župnijskih glasil in popoln seznam 58 salezijanskih Knjižic. Seznam in opis sta sad vztrajnega in mučnega dela po arhivih in knjižnicah razen za publikacije, ki so jih katalogizirali že prejšnji raziskovalci (J. Šlebinger, M. Šalamun, M. Pertot).

Pristop prof. Zovatta do obravnavane snovi razodeva dobro poznavanje problematike in smisel za odkrivanje podatkov, ki so bili celo slov. zgodovino pisju nepoznani ali ne dovolj osvetljeni. V tem smislu je zanimiv npr. psihološki oris mentalitete tržaškega liberalno mislečega narodnjaka in njegovega odnosa do vere in Cerkve.

Vse to pa še ne pomeni, da moremo pritrditi A. v vseh njegovih sodbah. Pomisleke vzbujajo predvsem njegovo gledanje na nacionalno vprašanje. Kakšen pomen ima recimo beseda »nacionalizem« v zvezi s slov. dnevnikom Edinost in s hrvaško Našo slogo (str. 79, 81)? Ali je res mogoče primerjati slovenski kvečjemu besedni »nacionalizem« z italijanskim iredentizmom, ko pa je slednji nastopal proti prvemu s stališča oblasti? Bolj kot prispevek o slov. časopisju vzbujajo pomisleke v tem smislu razprava o tržaških škofih od Legata do Santina. Tako npr. A. podkrepi svoje hipoteze o številčnem razmerju med italijanskim in slovenskim prebivalstvom v Trstu z rezultati ljudskega štetja l. 1900, ki pa je upoštevalo za nas krivični kriterij občevalnega jezika (Umgangssprache) (str. 7 op.). Naravnost neverjetno zveni trditev o eni sami slov. družini v župniji sv. Justa l. 1910 (str. 15). Tudi vsega truda škofa Dobrile za povzdigo revnega in z ostalega istrskega hrvaškega ljudstva v Istri ne moremo označiti za nacionalizem (str. 20-22). O ital. duhovniku Mioniju in njegovem časopisu L'Amico, pravi A., da odseva nekaj »pozitivni nacionalizem«. Ta oznaka je vsekakor premila, saj se je Amicov nacionalizem izražal večkrat v prav strupenem in do Slovencev sovražnem tonu (glej npr. 26.7.1908, 2.8.1908, 23.8.1908). Slovenski bralec bi dalje pričakoval med navedbami literarnih del o zgod. Trsta vsaj roman »Zeleno izgnanstvo« A. Rebole in Pahorjevo tržaško trilogijo.

To so nekateri pomisleki, ki se slov. bralcu vsiljujejo ob branju te sicer zanimive knjige P. Zovatta. Kljub temu ne gre prezreti dejstva, da je prof. Zovatto eden izmed redkih ital. nemarksiističnih zgodovinarjev, ki so sploh odkrili, da je slovenska kultura sestavni in nepogrešljivi del tržaške zgodovine. Zaveda se, da je postavljanje enačb kot Italijani = potomci Rimljanov in Slovenci = novopriseljeno zaostalo ljudstvo popolnoma nerealno in pravzaprav mitično. Nasprotno Slovenci in

Italijani v Trstu že stoletja živijo drug ob drugem (str. 160) in je zaman tu iskati neko čistokrvno raso. Prav zaradi te temeljne ugotovitve lahko knjiga prof. Zovatta pripomore k boljšemu poznavanju slovenske problematike in kulture v našem mestu.

T. Simčič

MILAN BUFON: RONDÒ

Založništvo tržaškega tiska je objavilo novo knjigo, izjemni načrt leposlovene proze, delo nadobudnega mladeniča Milana Bufona, geografa in etnologa v pričakovanju zaposlitve.

Čudovita vezava, okrog sto osemdeset strani, trde bele platnice s črnim ovitkom z ženskim aktom na zelenem polju v sredini.

In to je tudi vse.

O književnosti ne bomo razpravljali. Kaj je to, upam, da vsak ve in nedvomno je stvar vsakega posameznika, kako književnost razume, saj jo **mora** razumeti.

Bufonove zbirke krajših abotnosti ne razumem. Saj, to še ne pomeni, da njegov **Rondò** ni književnost. Pomenim in predstavljam namreč samo milijoninco (ali celo manj) pripadnikov svojega rodu in najbrž je vse odvisno od tega, koliko ljudi misli tako kot jaz. Da si prihranim razočaranje, upam, da soglašam z mano vsaj tista mala skupina, ki se v celoti ni posvetila svojemu vikendu in gradnji nove hiše. Saj ni težko.

Poglejte, gospodje in tovariši, vse skupaj ne dosega ravni skromne šolske naloge — take, ki ostaja neopazna, pred katero nam dijak očita, da ne razume naslova, da ga moti lepo vreme itd. itd. Napiše pa nekaj več, kot je preprosta packarija — vključno z grobimi napakami v jeziku, saj končno ni pisatelj in se bo jezika iz dobrih knjig šele naučil.

Bufon je malce pohitel. Danes smo pač vajeni tega, da se geniji odkrijejo še pred svojo genialnostjo. Kdo ve, če imamo res tako prefinjen voh, da lahko zavohamo dim še pred ognjem ... in da nato še povemo, kako diši ...

Hrepenenje po tem, da se med nami končno pojavi avtor proze, ker je poetov pač nešteto, ni dovolilo niti tega, da bi počakali, da se objavi kaj smiselnega. V Bufonovem nesrečnem delu je sicer vsega malo — od lastnega, o čemer avtor meni, da je to »pisateljavanje«, pa do stare zaveze Sv. pisma, iz katere je bolna duša poiskala poglavja,

za katerimi stikajo pubertetniki in tisti otroci napredne in svobodoljubne družbe, ki so čisto na dnu še prepričani, da je spolnost umazana zadeva.

Bufon pa s tem svojih neslanosti sploh ni osolil in tudi ne opópral. Prav gotovo je to eden izmed njegovih največjih umotvorov — napolniti prazno stran. Papir pa je kar se da trpežen, saj ga ne uporabljamo samo za tisk Bufonovih del.

In najbrž je tudi tale moj očitek precej neobičajen. Nikjer besedice o kaki morebitni vsebini, o slogu, o dejanju ali dogodku — saj vsega tega ni, to je samo predstavitev življenja v funkciji svojih prebavil in razmnoževalnih organov.

Ne morem mimo, ne da bi se vprašala: le kje so ideali?, kje cilji?, upanja?. Zdi se mi, da smo spet v časih treh zapostavljenih devic, ki so namesto dote dobile krepko brco — modrost, pravičnost, učenost ...

Ker namreč ni modro razglašati, da je današnja mladina popolnoma brez idealov in čuta za to, kar je lépo.

Tudi ni pravično zapirati vrata pred tistimi, ki lahko kaj povedo.

Učenost, ti največja sirota, ki zaman trkaš na trda čela ...

Nikar ne pojdite v procesijo za cesarjem z novimi oblačili! Lahko bi se vam zgodilo, da boste videli samo to, kar nam je ravnokar pokazala naša nova obluba, Milan Bufon. Toda ne pozabite — cesar je bil samo naiven možak — kriva sta bila sleparja.

Ester Sferco

A. MERMOLJA in M. ČUK: IGRA V MATU

Lahko verjamete, da sem pesniško zbirko Aceta Mermolje in Marija Čuka **Igra v matu** dolgo dobesedno obračala, preden sem, seveda v prenesenem pomenu, ugriznila vanjo, da bi spoznala, če je »zlato« pravno.

No, kar začnimo s prvo polovico te nove, še tople opeke Založništva tržaškega tiska.

Raje bi ne obnavljala spremne besede Petra Kólšaka in iz kake stare Acetove izjave zaključevala, kaj eden izmed naših žalostnih zamejcev misli o poslanstvu poezije.

Nič ne bo tudi s socialnozgodovinsko vsebino, moralnimi polaritetami, socialnopolitičnimi in etičnimi revoltami in angažmaji. Pretežke besede za nekaj

preprostih vrstic, nekaj vtisov iz televizijskih dokumentarcev, nekaj zamejskih žalostnih brez res tehtnega razloga, nekaj lagodne melodrame ... »bo že šlo, če bo« ...

Še vedno sem prepričana, da se Mermolja rad igračka, da ubira zvoke brez posebnega posluha — celo z grobimi napakami v besedilu, s katerimi bi moral že zdavnaj opraviti, saj se s pisanjem ne ukvarja samo »za narodov blagor«, ampak tudi »za ljubi kruhek«.

Poezija — ta žival, ki izumira.

Mermoljevi motivi ne kažejo popolnega pomanjkanja smisla za to, kar je lepo — v stihih je sploh nakazan okus, zametek estetske osnove, ki je opaž vsake trdnejše poetične zgradbe. Vendar so temelji te poezije majavi v svoji nenehni pravljlični motiviki, na katero je Mermolja dokazal, da se da napisati še in še. In tudi ni umestno napihovati vsega z donečimi družbenopolitičnimi pomeni. Če je zadeva preprosta in jasna, je lahko samo zaradi teh dveh temeljnih pripomočkov k razumljivosti že vrednost, melodija naše poetične besede z vsemi vejicami pripomore k ostalemu, kar lahko iskreno poveš.

Mermolja se je na svoji poetični šahovnici predstavil z vilami, kraljičnami, čarovniki in junaki iz pravljic namesto običajnih figur. V svojem nerazumevanju za ta svet, ki se mi zdi, da je že dovolj okrnil pesnikovo osebnost, lahko še samo upam na mat, s katerim se bo zaključil tudi ta zamejski patos.

Tu je še Marij Čuk, ki mu je po Kólšaku ravno tako dovoljeno pisati pesmi, kot je »kurbam dovoljeno prodajati svoje telo«.

No, upajmo, da se je Čuk enkrat za vselej znebil te svoje vizije človeka — »merjasca in prasca«, te poceni oznake poetične vrednosti naših bioloških funkcij.

Poezija pa ostaja le prgišče v tem zametu naigranih besed, nametanih v svet, ki je nekoliko podoben Mermoljevemu, vendar z dodatkom drugih kuharskih veščin. Malce nečesa, kar bi hotelo biti hudomušnost, peščica osebnoprizadetosti kdove zakaj ... Še vedno prtajeno »šumenje modrega mahu« in »suhega cvetja«, s katerim je pesnik že odvonjal.

Ob vsem, kar je v svoji norčavosti tesno speto, sem se spomnila, da je nekoč Čuk cenil Kosovela. Ga morda ceni še danes v svojem norem vrtin-

cu klavnovskih plesnih korakov, ki so sami sebi cilj?

Po Kólšakovi spremni besedi je vsega krivo naše zamejstvo, ugrizniti je treba v vse »sumljive« besede, kot so: domovina, srce, zemlja, in zanje najti kaj pravega, morda še celo Čuk sam ne ve, kaj se da najti.

Kako je vendar očarljivo naše zamejstvo, kajne rojaki iz matične domovine! Tako pretresljivo, tako potrebno pomoči in podpore. Saj sta končno oba naša pesnika to dokazala — kaj bi končno ponosni jelen brez svojega stoletnega gozda, kaj bi morski pes v vodnjaku, kaj bi lahko zamejski pesnik povedal brez svojega zamejstva!

Pa brez zamere, saj bi nešteto slavnih verzov in pregovorov lahko podprlo trditev, da je pač treba tuliti s svojim grlom in s svojim volkom.

Po matu, tem državnem udaru v malem, upajmo v boljše čase vajine poezije, draga pesnika — in da bi v bodoče kritika očarala moč besede in ne samo zvoki vajine težke lire. **Ester Sferco**

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

X. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1984. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije.

Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

Opekline in oparine

Opekline lahko povzročijo suha vročina, plamen, vroč zrak, vroča kovina in sonce. Tudi močno trenje zaradi vrvi ali žice, ki drsi skozi zaprto dlan, povzroči opekline. Oparine nastanejo, kadar pride koža v dotik z vročimi tekočinami: z vrelo vodo, paro, mlekom, juho ali čajem, z vročo mastjo in vročim oljem. Oparine z vročimi maščobami so hujše od oparin z vročo vodo. 80% vseh oparin se dogodi pri otrocih.

Pri oceni vsake opekline in oparine je treba upoštevati površino opečene kože in globine hkrati. Čim večja je opečena površina, tem nevarnejše so spremembe, ki nastanejo v celem telesu. Prva in najvidnejša taka sprememba je šok. Do šoka pride, če je opečeni 15% telesne površine. O težki opeklini pa govorimo, če je opečena več kot ena tretjina telesne površine ali pa če je opečeni več kot 10 odstotkov telesne površine in je opekline tretje stopnje.

Obseg opečene površine lahko zelo enostavno izračunamo s takoiimenovanim pravilom številke 9 (devet). Po tem pravilu znaša površina glave in vratu 9%, zgornjega uda, tj. roke, 9%, trupa spredaj 2 krat 9%, tj. 18% trupa zadaj 2 krat 9% tj. 18%, spodnjega uda, tj. noge 2 krat 9% ali 18%. Po tem pravilu lahko na hitro izračunamo procent opečene površine, kar je zelo važno za presojo težjih opeklin. Pri vsaki opeklini pa moramo poleg obsega opečene kože upoštevati tudi globino opečenega tkiva. To je včasih težko oceniti celo zdravniku. Če opečeni govorijo: »Saj me ne boli in tudi gibljem se lahko,« to ni merilo. Po globini razdelimo opekline na tri stopnje. Pri prvi stopnji je koža vroča, rdeča, zatekla in boleča. Govorimo o površinski opeklini, ker je opečena samo površinska kožna plast. Pri opeklini druge stopnje imamo poleg znakov prve stopnje še večje ali manjše mehurje, ki so v začetku napolnjeni z bistro rumenkasto tekočino. Tudi opekline druge stopnje so

prav tako površinske, ker je opečen le vrhnji sloj kože. Opekline tretje stopnje imenujemo globoke opekline. Opečena je cela debelina kože in cela debelina kože je uničena. V tretji stopnji se opekline loči od oparine. Pri opeklini tretje stopnje je koža sivorumenoma rjavkasta, neobčutljiva in podobna usnju. Pri oparini tretje stopnje pa je koža sivkasto bela in na pritisk boli. Sama od sebe opekline tretje stopnje ne boli, ker so uničeni tudi živci. Če opekline peče in hudo boli, je to dober znak, če pa je usnjata, trda in temna, in ne boli, je to slabo znamenje.

Huda opekline ubija prve dni zaradi šoka, nato pa zaradi infekcije. Šok nastane zaradi strašnih bolečin, ki so tako hude, da opečenec drhti po celem telesu. Do infekcije pa pride zaradi dotika opečene kože z bakterijami, predvsem pa zaradi nepravilne oskrbe opekline.

PRVA POMOČ

Zanima nas, kaj moramo storiti, kadar se opečemo sami ali se opeče nekdo v naši bližini. Opekline najprej ohladimo, odvedemo njeno toploto prodiranje v globino, tj. boj s sekundami. Zato ne izgubljam časa s slabičenjem ožganih oblačil. Z opečeno roko hitro pod pipo z mrzlo vodo. Čimprej opekline oblijemo z mrzlo, čisto vodo. Če je blizu prha ali kopalna kad, opečena čimprej kar v srajci in hlačah položimo v hladno vodo. Na ljubljanskem opekliniskem oddelku so zdravili prisebnega svetilničarja, ki se mu je v hipu vnela obleka. Na mah se je pognal v morje in jo je izkupil z razmeroma lahki opeklinami. Opekline naj bo pod hladno vodo toliko časa, da pekoča bolečina odneha. To se običajno zgodi najdlje po pol uri. Kjer obleka ni pripečena na kožo, jo lahko slečemo, potem ko smo oparino ali opekline z obleko vred že ohladili s hladno vodo. Če pa takojšnje hlajenje oparine z vodo ni bilo možno, moramo z

vrelo tekočino prepojeno obleko čimprej sleči, ker bi sicer še naprej škodljivo delovala na kožo. Opekline je odprta rana, zato se je čim manj dotikajmo z nesterilnimi rokami ali predmeti. Na opekline ne dajemo nobenih mazil, olj in antibiotičnih posipov, prav tako ne jajčnega beljaka. Na opekline polagamo le obkladke s prekuhano ohlajeno vodo. Zato so najprimernejše prelikane plenice ali podobne mehke in zračne tkanine, kar se da na mehko položene. Preden se lotimo umivanja, si dobro in temeljito umijemo in razkužimo roke. Opečeni ud imobiliziramo, opečena obraza ali vek ne obvezujemo. Manjše opekline obvezujemo z Alp-Plast oblogo, ki jo je priporočljivo imeti doma v zavoju za prvo pomoč.

Razumljivo je, da je treba najprej pogasiti ogenj, če je zajel ponesrečene. Kjer ni pri roki čiste hladne vode, posebno če na koži gori vnetljiva tekočina, npr. petrolej ali bencin in če se vnamejo obleka in lasje, ga pokrijemo s ponjavo, preprogo, plaščem, da gorenju preprečimo dostop zraka. Kogar je zajel ogenj, naj ne teka nakrog, ker prepil še neti plamen. Vrže naj se na tla in se valja, dokler mu ne pride pod roke stvar, s katero lahko pogasi ogenj.

Kadar je prevoz v zdravstveno ustanovo kratek, naj opečeni ne pije ničesar. Zdravljenje opekline zahteva narokoz in zato je bolje, če je železdec prazen. Če pa je treba na prevoz čakati dlje časa in je pot v bolnišnico daljša, opečeni lahko večkrat po malem pije hladen sladki čaj ali limonado. Na liter čaja ali soka se doda malo žličko jedilne sode ali kuhinjske soli, da se oblaži šok.

Hude opekline zdravimo po metodi čimprejšnje operacije globokih opeklin. Takoj odstranimo razpadajoče tkivo in s presaditvijo zdrave kože pospešimo celjenje poškodovane površine telesa. Danes morejo rešiti opečence s 40% opečene kože in več.



Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

S hudičem ne bom zajemal iz iste sklede,
tudi če mi dajo še tako dolgo žlico

De Ladoury

PEPO IN JUSTO S KONTOVELA OB 30-LETNICI

- Pepo: Že trideset let Italije, si predstavljaš, a?
- Justo: Z drugimi besedami: že 30 let Trst - ni - naš, ne?
- Pepo: Glavno, da je koeksistenca, mir med narodi, kaj češ.
- Justo: Jaz sem bil za Svobodno tržaško ozemlje in za nič drugega. Pa ga ni hotela ne Jugoslavija ne Italija.
- Pepo: Jaz sem bil načelno za socializem.
- Justo: In si še naprej zanj, z vilo in tremi avti v hiši.
- Pepo: Za socializem s človeškim obrazom, ne za kakšnega albanskega ali češkega, da se razumemo!
- Justo: Ampak tvoj Craxi, socialist s kaj vem kakšnim obrazom, je ondan rekel v Trstu, v kakšno krivično mesto je mesto uklenjeno!
- Pepo: Prvič: niti Jugoslavija ni protestirala! Drugič: jaz sem pisal v Rim v imenu slovenskih socialistov.
- Justo: Tistih s človeškim obrazom?
- Pepo: In mi je sodrug Craxi odgovoril! Odgovoril, da smo Slovenci popolnoma napačno razumeli besedo krivično. Da je on hotel reči krivo.
- Justo: Krivo?
- Pepo: To se pravi n e r a v n o . Da meja okrog Trsta teče cik-cak, kakor en sam velik žep. Da je kriva, no. Sicer pa, ali ne teče v samih žepih od Trbiža navzdol?
- Justo: To se pravi, pa naj bodo žepi ali hlače, da je tvoj Craxi kar fejš fant. Mogoče z malo sladkorne ...

- Pepo: Vzemi Natto, tega Berlinguerjevega naslednika, vsega špičastega kot grablje. Fašist! Dokazano z dokumenti!
- Justo: Pa si predstavljaš, ko bi praznovali na Kontovelu 30-letnico Jugoslavije?
- Pepo: No ja, to bi bilo samoupravljanje.
- Justo: Si predstavljaš? Niti Slovenija ne: sedma republika! Recimo Bortolo Petronio predsednik republike, Boris Race predsednik vlade, Bogo Samsa rektor univerze ...
- Pepo: Boris Pahor že ne bi hecal ljudi s svojimi ZALIVI!
- Justo: Pa še polog bi imeli na glavi, če bi hoteli iti čez mejo pri Devinu! Hvala lepa!
- Pepo: Iz tebe govori sam antikomunizem. Ali ne bi imeli prepustnic? Ne bi lahko šli petkrat na mesec čez mejo, kljub pologu? Na primer v Tržič ...
- Justo: Menjavat dinarje po 80?
- Pepo: Prodajat, oprosti.
- Justo: Kaj?
- Pepo: Kaj! Vino. Kakšno kokoš. Gobe.
- Justo: Dobro. KATOLIŠKEGA GLASA pa ne bi našel v kiosku, kamor v sobotah hodiš ponj, čeprav si za PRIMORSKI DNEVNIK.
- Pepo: Pa bi vzel NOVI LIST: ta bi izhajal tudi v sedmi republiki.
- Justo: In tiste DRAGE! Misliš, da bi bila dovoljena tista katoliška zborovanja z mašami in govori, tam na Opčinah?
- Pepo: Odvisno, kdo bi bil šef policije. No, če bi bil Stojan Spetič ...
- Justo: Jaz mislim, da bi imela notranje ministrstvo čez Jelka Grbec.
- Pepo: No ja, mogoče niti ne bi bilo tako strašno drugače, kakor je. Srbom na primer ne bi bilo treba priti sem, saj jih že imamo.
- Justo: Ampak veš, da celo demokristjani kregajo tistega svojega časnikarja, ki je razkril tisti mladostni fašizem pri Natti?
- Pepo: Kaj češ, kdo pa ni bil fašist tudi med njimi, od Fanfanija navzdol.
- Justo: Si rekel, da morda ne bi bilo tako strašno drugače pod družeti. Dobro, Kontovel bi ostal Kontovel. Ampak Sveti Križ?
- Pepo: Pač Križ, brez Sveti.
- Justo: Tudi Križ ne vem, če bi ostal. Če se ne bi preimenoval v kakšen Srp. Ali Kladiovo. Da ne rečem o Svetem Ivanu ali Svetem Jakobu.
- Pepo: Nerodno bi bilo s Sv. Barbaro: Grem v Barbaro! Ali če bi bilo treba najaviti kakšno nogometno tekmo na soboto pri Sv. Soboti: Vesna iz Srpa bo v soboto nastopila pri Soboti.
- Justo: Ali pa reči: Prišel je iz bolnice pri Ivanu ...
- Pepo: Povorka se je vila od Jakoba proti Justu ...
- Justo: Povorka? Menda ne misliš manifestacije? Počasi z manifestacijami pod družeti, fant!
- Pepo: Ampak če bi šlo za mir, za kakšno Nikaragvo ...

zasmehindobrovoljozasme

Tonček sreča Peterčka s kozarcem v roki, polnim lepe marmelade.

»Čigava je ta marmelada?«

»Pol je moje, pol pa mojega brata.«

»Daj mi malo svoje!«

»Ne morem, veš, moja je ravno tista na dnu kozarca.«

pisma pisma

KROKODILOVE SOLZE

V soboto 10. novembra so na sedežu Liste za Trst izobesili zastavo na pol droga v znak žalovanja in se tako spomnili na 10. nov. 1975, ko je bil podpisan Osimski sporazum. V posebnem letaku so zapisali, da je to sramotna stran zgodovine Italije ...

Toda vprašajmo se: kdo je podpisal sporazum? Rim in Beograd. Tožijo in nezadovoljstvo pa izražajo tako Italijani kot Slovenci. Čeprav niso uresničili Posebnega statuta o zaščiti manjšin iz leta 1954 — Londonska spomenica, že so 10. novembra 1975 sklenili Osimski sporazum, ki pa prav tako vse do danes ni uresničil zagotovil, ki jih jamči. Vsi Slovenci in vse slovenske ustanove bi bile zares upravičene, da ob obletnicah takih sporazumov izobesijo zastave na pol droga in zahtevajo enkrat za vselej: PACTA SUNT SERVANDA — POGÓDBE JE TREBA SPOŠTOVATI, pa ne le spoštovati, temveč tudi uresničevati. Zakaj se mora tolikokrat sestajati enotna slovenska delegacija? Če je tu sporazum med dvema podpisnikoma, sta onadva prva poklicana, da to spoštujeta!

Š. M.

POJASNILO

V zadnji številki Mladike (str. 108) je M. Šah zapisal: »Dobili smo periferne šolskega nadzornika za srednje šole, a so ga (upam, da po pomoti) dodelili deželnemu šolskemu uradu — oddelku za višje srednje šole v Vidmu in ga tako odtegnili slovenskim šolam na Goriškem in Tržaškem ... Dejansko pa je v Vidmu le deželno šolsko tajništvo, kamor spada tudi slovenski periferni šolski nadzornik, ki pa se posveča izključno le slovenskim šolam na Goriškem in Tržaškem.

»No vidite,« je rekel zdravnik, »danes pa že bolje kašljate.«

»Ni zlomek! Saj sem se vadil vso noč ...«

* * *

»Dedek, ali si bil ti res kdaj tako majhen kot jaz?«

»Seveda, Pavelček.«

»To je moralo biti pa res smešno, ko so te klicali dedek.«

* * *

Zdravnik: »No, kako je danes? Bolje?«

»Ne, slabše.«

»Potem pa ne jemljite več zdravil, ki sem jih predpisal včeraj.«

»Saj jih nisem vzell!«

»A tako, ali mislite, da boste ozdraveli, ne da bi se držali mojih navodil?«

* * *

V vlaku.

»Vas lahko vprašam, kam greste, gospod?«

»Daleč, gospod.«

»Človek je pač tak, da je srečen tam, kjer ni,« reče filozofsko gospod.

»No, vidite, tja grem jaz gospod.«

Lastnik majhnega hotela je vprašal gosta: »Želite, da vas sobarica jutraj pokliče?«

»Ne, hvala. Jaz sem utelešena točnost. Vsako jutro ob sedmih, tak, odprem oči.«

»Če mi ne zamerite, ali bi bili tako prijazni in bi zbudili sobarico?«

Listnica uprave

PODPORNO NAROČNINO je nakazal Milan Sfiligoj iz Vidma (20.00 Lir).

DAROVI: Za tiskovni sklad revije so darovali: J.P. iz Kamnika 3.500 Lir, S.P. iz Repna 26.000 Lir, J.Š. iz Trsta 2.000 Lir in M.P. iz Trsta 40.000 Lir.

Vsem se prisrčno zahvaljujemo.

... IN UREDNIŠTVA

V tej številki smo se morali iz tehničnih razlogov odpovedati prilogi RAST. Na naši mizi pa se je nabralo toliko gradiva, da smo kljub temu ohranili isto število strani, kot če bi tiskali prilogo. Tako torej bralci ne boste v ničemer prikrajšani. O prilogi »GORŠETOVE JASLICE« smo napisali članek na notranjih straneh. Prihodnja številka bo izšla pred prazniki, zato nam gradivo zanj pošljite čimprej!

DRUŠTVO SLOVENSКИH IZOBRAŽENCEV

Donizettijeva 3 - Trst

vabi na

PONEDELJKOVA SREČANJA V PETERLINOVI DVORANI

Vsak ponedeljek ob 20.30!

Ne zamudite!

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 571326

POSEBNI POPUSTI! OBIŠČITE NAS!